T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL DİLBİLİM ANABİLİM DALI
GENEL DİLBİLİM PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇEDE GÜNLÜK KONUŞMA BAĞLAMINDA KULLANIM SIKLIĞI YÜKSEK SÖYLEM BELİRLEYİCİLERİNİN İŞLEV VE KONUM ÖZELLİKLERİ

Cem DEMİRAY

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Funda UZDU YILDIZ

İZMİR – 2019

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Adı ve Soyadı : CEM DEMİRAY

Öğrenci No : 2016800701

Tez Başlığı : Türçede Günlük Konuşma Bağlamında Kullanım Sıklığı Yüksek Söylem Beirleyicilerinin İşlev ve Konum Özellikleri

Savunma Tarihi : 17/06/2019

Danışmanı : Dr.Öğr.Üyesi Funda UZDU YILDIZ

JÜRİ ÜYELERİ

Ünvanı, Adı, Soyadı	Üniversitesi	İmza
Dr.Öğr.Üyesi Funda UZDU YILDIZ	-Dokuz Eylül Üniversitesi	.....
Prof.Dr.Kamil İŞERİ	-Dokuz Eylül Üniversitesi	.....
Doç.Dr.Soner AKŞEHİRLİ	- Ege Üniversitesi	.....

CEM DEMİRAY tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği(✓) oy çokluğu( ) ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin ARIKAN
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Türkçede Günlük Konuşma Bağlamında Kullanım Sıklığı Yüksek Söylem Belirleyicilerinin İşlev ve Konum Özellikleri" adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih
.../.../...
Cem DEMİRAY
İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Türkçede Günlük Konuşma Bağlamında
Kullanım Sıklığı Yüksek Söylem Belirleyicilerinin
İşlev ve Konum Özellikleri

Cem DEMİRAY

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Genel Dilbilim Anabilim Dalı
Genel Dilbilim Programı

Sözlü söylem, kendi içerisinde çeşitli özellikleri barındıran ve bu yüzden yazılı söylemden birçok yönde farklılaşan bir söylem türüdür. Bu bağlamda günlük konuşma dili, konuşucular arasındaki etkileşim unsurlarına dayanmaktadır. Bu unsurların başında gelen söylem belirleyiciler biçimsel, sesbilimsel ve sözdizimsel olarak sözlü söylemde çeşitli birimlere bürünmekte ve bu bakımdan söylem belirleyicilerin işlevsel özellikleri sözcelemede çeşitlilik göstermektedir. Alanyazında söylem belirleyiciler ile ilgili ilk kapsamlı çalışma Schiffrin (1987) tarafından yapılmıştır. Bu çerçevede bu çalışma, genelde söylem belirleyicilerin özelde ise Türkçede günlük konuşma bağlamında sıklıkla kullanılan söylem belirleyicilerinin betimlenmesini amaçlamaktadır. Çalışmada nitel araştırma yönteminin içerik çözümlemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Alanyazındaki çalışmaların rehberliğinde ve yapılan sıklık çalışmasıyla saptanan belirli sayıdaki söylem belirleyiciler, ilk olarak günlük konuşmadaki kullanım sıklıkları bakımından ele alınmış ve çalışma sonucunda Türkçedeki sıklık değerlerine ulaşılmıştır. Bundan sonraki aşamada ise söylem belirleyicilerin işlev ve konum özellikleri kişilerarası ve metinsel işlev olmak üzere iki açıdan betimlenmiştir. Bu betimlemede temel alınan model Brinton (1996)'nın taksonomisidir. Bu doğrultuda, oluşturulan çeviriyazılardaki kesitlerin karşılıklı konuşma çözümlemesi yaklaşımıyla betimlenmesi sonucu söylem belirleyicilere dair nitel değerlendirmelere yer verilmiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda

söylem belirleyicilerin Türkçe günlük konuşma söylemindeki işlevsel çeşitliliği ve dilbilim alanındaki yeri vurgulanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Söylem Çözümlemesi, Karşılıklı Konuşma Çözümlemesi, Söylem Belirleyiciler, Sözlü Söylem, Günlük Konuşma Dili.

ABSTRACT

Master's Thesis

Functional and Positional Features of Discourse Markers in High Frequency of Occurrence in the Context of Daily Speech in Turkish

Cem DEMİRAY

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Linguistics
Linguistics Program

Spoken discourse is a type of discourse which has features differing from written discourse. In this sense, daily speech is based on interactional elements among the speakers. One of these elements, discourse markers occur in spoken discourse as various morphological, phonological and syntactical units and, the functions of the discourse markers vary in enunciation. In literature, the initial broad analysis upon the discourse markers belongs to Schiffrin (1987). Within this frame, this study aims for describing the discourse markers in general, and provides descriptive analysis of the discourse markers in high frequency of occurrence in Turkish daily speech. Content analysis of the qualitative methodology is the research technique applied for this study. Under the guidance of the previous studies in literature, certain numbers of the discourse markers have been determined, and the frequency values of the discourse markers in Turkish daily speech use have been detected. Following this process, the descriptive analysis upon the discourse markers has been based on interpersonal function and textual function. Brinton (1996)'s taxonomy is the key category approved in this study, for analyzing the functions of the discourse markers. In this regard, a qualitative evaluation towards the discourse markers has been proceeded, assessing the registers selected from the transcriptions within the scope of the conversation analysis. The overall result of this study is the emphasis

of the functional variance of the discourse markers in Turkish daily speech and their importance in the field of Linguistics.

Keywords: Discourse Analysis, Conversation Analysis, Discourse Markers, Spoken Discourse, Daily Speech.

TÜRKÇEDE GÜNLÜK KONUŞMA BAĞLAMINDA KULLANIM SIKLIĞI YÜKSEK SÖYLEM BELİRLEYİCİLERİNİN İŞLEV VE KONUM ÖZELLİKLERİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLOLAR LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ	
1.1. GENEL BAKIŞ	3
1.2. SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİNİN KAPSAMI	3
İKİNCİ BÖLÜM	
SÖYLEM BELİRLEYİCİLER	
2.1. GİRİŞ	6
2.2. ADLANDIRMALAR	7
2.3. GENEL YAKLAŞIMLAR	8
2.4. TÜRKÇE ALANYAZINDA SÖYLEM BELİRLEYİCİLER	10

2.5. SÖYLEM BELİRLEYİCİLERİN ÖZELLİKLERİ 11
2.5.1. Bağlayıcılık 12
2.5.2. Seçimlilik 12
2.5.3. Gerçek Dışı Koşulluluk 13
2.5.4. Güçsüz Tümce Çağrışımı 14
2.5.5. Baş Konumluluk 14
2.5.6. Sözellik 15
2.5.7. Çok Ulamlılık 15
2.6. SÖYLEM BELİRLEYİCİLERE İŞLEVSEL YAKLAŞIMLAR 16
2.6.1. Kişilerarası İşlev 19
2.6.2. Metinsel İşlev 20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA YÖNTEM VE VERİ TABANI

3.1. GİRİŞ 22
3.2. ÇALIŞMA EVRENİ VE ÖRNEKLEM 22
3.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE ARAÇLARI 23
3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ 25
3.4.1. Etkileşimsel Düzen 28

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR

4.1. GİRİŞ 29
4.2. SIKLIK ÇALIŞMASI BULGULARI 29
4.3. İŞLEVLERLE İLGİLİ BULGULAR 36
4.3.1. Kişilerarası İşlev Bulguları 36
4.3.1.1. Konuşucu Odaklı Kişilerarası İşlev Bulguları 36
4.3.1.2. Etkileşime Dayalı Kişilerarası İşlev Bulguları 43
4.3.2. Metinsel İşlev Bulguları 47
4.3.2.1. Konu Açma ve Konu Kapatma 48

4.3.2.2. Söz Sırası Verme 52
4.3.2.3. Söz Sırasını Koruma 54
4.3.2.4. Konuda Değişim 56
4.3.2.5. Yeni Bilgi ve Eski Bilgi Gönderimi 59
4.3.2.6. Dizi Bağımlılığı 62
4.3.2.7. Onarım 63

SONUÇ VE TARTIŞMA 66
KAYNAKÇA 71
EKLER

KISALTMALAR

bknz.	Bakınız
v.b.	Ve Benzeri
örn.	Örneğin
SB	Söylem Belirleyici
KÇÇ	Karşılıklı Konuşma Çözümlemesi
ÇEV	Çeviriyazı

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Fung ve Carter'ın SB Taksonomisi 16
Tablo 2: Aijmer'in Metinsel İşlevleri 18
Tablo 3: Sözlü Söylemdeki Unsurlar 27
Tablo 4: ÇEV1-ÇEV12 SB Sıklık Değerleri 31
Tablo 5: SB Sıklık Oran ve Sıralamaları 33
Tablo 6: Bitişik SB Görünümleri 34
Tablo 7: SB'lerin Sözcedeki Bulunma Yerleri 35
Tablo 8: Kişilerarası ve Metinsel İşlev Dağılımları 68

EKLER LİSTESİ

EK 1: Çeviriyazı İşaretleri ek 1.

EK 2: Örnek Çeviriyazı ek 2.

GİRİŞ

Çalışmanın kuramsal tabanında söylem belirleyicileri hakkında alanyazın araştırması yaparak genelde söylem belirleyicilerinin, özelde ise Türkçedeki söylem belirleyicilerinin görünüm ve işlevlerinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Asıl amaç ise, Türkçe sözlü söylemde yer alan söylem belirleyicilerinin genel bir betimlemesini yapabilmektir. Bu amaca yönelik olarak çalışmanın problem tümcesi şu biçimde oluşturulmuştur:

Türkçe sözlü söylemde günlük konuşma bağlamında kullanılan söylem belirleyicileri hangileridir?

Bu probleme bağlı olarak oluşturulan alt problemler ise şöyle sıralanabilir:

1- Bu söylem belirleyicileri sıklık bakımından nasıl bir dağılım göstermektedir?
2- Bu söylem belirleyicileri işlev bakımından nasıl bir dağılım göstermektedir?

Dillere yönelik eşzamanlı betimlemelerin yapılabilmesi için anadil konuşucularının üretim ve kullanımlarının incelenmesi gerekmektedir. Yazılı üretimler için bu olanağı sağlayan büyük derlemler bulunmaktadır. Türkçede de Türkçe Ulusal Derlem (TUD)[1] ve Turkish Discourse Bank (TDB)[2] bu olanağı sunmakta ve bu sayede pek çok çalışma tarafından veri tabanı olarak kullanılmaktadır. Ancak çalışmalarda için güncel sözlü söylem derlem sınırlı oranda bulunduğu için, çalışmacılar Türkçe anadil konuşucuları evrenini belirli sürelerde sınırlandırarak örneklem grupları oluşturmaktadır. Bu çalışmada da örneklem grubu olarak ses kayıtları çeviriyazıya dönüştürülerek güncel bir veri tabanı oluşturulmuştur. Bu çalışma, daha önce genellikle tek tek ele alınıp incelenen söylem belirleyicilerinin bir arada incelendiği ilk çalışma özelliğine sahiptir. Ayrıca, daha önce ulusal derlemde yazılı bütünce

[1] TUD Sürüm 3.0, 50 milyon sözcükten oluşan ve güncel Türkçenin yazılı ve sözlü birçok farklı örneklerini içeren genel amaçlı bir derlem niteliğindedir (https://v3.tnc.org.tr).

[2] TDB yaklaşık 400.000 sözcükten oluşan; özellikle söylem bağlayıcıların ve öbek anlatımların gösterimlerine yer veren bir derlem niteliğindedir (http://medid.ii.metu.edu.tr/index_eng.html).

üzerinde çalışılan söylem belirleyicileri, sözlü dildeki sıklık ve işlev görünümleri bakımından ele alınmış olup veri çözümlemeleri sonunda birçok bulguya ulaşılmıştır.

Çalışmadaki katılımcı sayısı ve buna bağlı olarak ortaya çıkartılan kayıtlar ve çeviriyazılar, çalışmanın sınırlılığını belirlemektedir. Buna göre, bulgulanan bazı söylem belirleyici görünümleri ve kullanımları (örn. **ay** ve **be**) bu çalışmanın dışında tutulmuştur. **Ay** ve **be** birimleri ile veri tabanında sadece birer çeviriyazıda karşılaşılmış ve bütün bağlamlarda görülememiştir. Buna bağlı olarak **ay** ve **be** birimleri, kişisel biçem özelliği olarak değerlendirilmekte ve bu iki söylem belirleyicisinin bireysel söylem çözümlemesinde ele alınması gerekmektedir.

Çalışmadaki Birinci Bölüm'de söylem çözümlemesine genel bir bakış ve alanyazındaki kapsamı ele alınmıştır.

İkinci Bölüm'de söylem belirleyicilerin tanıtımı, alanyazındaki farklı adlandırılmaları ve Türkçe alanyazında söylem belirleyiciler konuları ele alınmıştır. Sonrasında ise söylem belirleyicilerin ayırt edici özellikleri ve işlevsel özelliklerine dair alanyazındaki yaklaşımlar açıklanmıştır.

Üçüncü Bölüm'de çalışma evreni ve örneklem grubuyla birlikte veri toplama süreci ve araçları açıklanmıştır. Sonrasında, verilerin çözümlenme aşamaları anlatılmış ve karşılıklı konuşma çözümlemesi yaklaşımı ele alınmıştır.

Dördüncü Bölüm'de çalışmada ortaya çıkartılan bulgular açıklanmıştır. Bunun için öncelikle sıklık çalışması bulguları, sonrasında ise söylem belirleyicilere dair işlevsel bulgular çeviriyazılardaki kesitler üzerinden betimlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

1.1. GENEL BAKIŞ

Söylem çözümlemesi (discourse analysis), yazılı ve sözlü söylemdeki dilsel eylemleri her yönüyle açıklamayı amaçlayan bir çalışma alanı olmakla birlikte dilbilim, sosyoloji, antropoloji ve psikoloji gibi birçok farklı disiplinde kendine yer edinmiştir. Bu terim ilk olarak 1952 yılında Harris tarafından "Discourse Analysis" adlı makalesinde kullanılmıştır. Harris çalışmasında yazılı söylem ve bu söylemdeki toplumsal davranışları incelemiş ve bu çözümlemeyi tümcenin ötesine taşımıştır (bknz. Harris, 1952). Bununla birlikte, söylem çözümlemesiyle ilgili kapsamlı çalışmaların kökleri 1960'lı ve 1970'li yıllara dayanmaktadır. Hymes (1962) *etnografik iletişim* üzerine yaptığı çalışmayla söylemi toplumsal ve antropolojik bir bakış açısıyla ele alırken Austin (1962) ve Searle (1969) *söz-eylem* kuramıyla, Grice (1975) ise *konuşma ilkeleri*yle söylem çözümlemesine yeni bir boyut kazandırmışlardır. Söylem çözümlemesinin kuramsal temelleri ise ilk olarak 70'li yıllarda Hymes (1972), van Dijk (1972) ile Halliday (1978) tarafından yapılan çalışmalarla atılmıştır. Bu yıllardan itibaren söylem çözümlemesi geniş bir alana yayılmış ve farklı disiplinlerde birçok araştırmada yer bulmuştur.

1.2. SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİNİN KAPSAMI

Söylem çözümlemesi genel olarak kullanılan dil ve kullanıldığı alandaki toplumsal etkenlerin incelenmesine dayanmaktadır. Söylem çözümlemesi sadece dilbilimsel biçim ve birimlerin betimlendirilmesiyle değil aynı zamanda dilin nasıl kullanıldığıyla da ilgilenmektedir (Brown ve Yule; 1983). *Söylem* (discourse) ise bu noktada söylem çözümlemesinin odak noktasında yer almaktadır. Schiffrin, söyleme iletişime özgü özelliklerden söz ederek yaklaşmıştır. Schiffrin'e göre dil ilk olarak her zaman çeşitli bağlamlar içerisinde gerçekleşmektedir. Bu bağlamlar geçmiş deneyimlerle birlikte toplumsal durum ve koşulları da barındırmaktadır. İkinci olarak, dil bağlamların içerisinde var olurken aynı zamanda bu bağlamları da yansıtmaktadır.

Üçüncü olarak, dil her zaman bildirişimseldir ve bir "alıcıya" yönelik işletilmektedir. Son olarak dil iletişim kurmak için tasarlanmıştır. Bu nedenle amacına uygun olarak sürekli iletişimsel olarak biçimlenmektedir (1987: 3-6). Söylem buna bağlı olarak "yapı", "anlam" ve "eylem" olmak üzere üç temel aşamada ortaya çıkmaktadır. Söylemin yapısı, metnin bağlaşıklık ilişkisine dayanmakta ve dilin yapısal olarak tutarlı olması anlamına gelmektedir. Diğer yandan, söylemin anlamlılığı metnin bağdaşıklığını yansıtırken dilin anlamsal olarak tutarlı olmasını öngörmektedir. Söylemdeki eylemler ise toplumsal ve kültürel bağlamlarda oluşmaktadır (1987: 7-12). Stubb (1983), söylem çözümlemesinin tümceyle sınırlı kalmayıp gerek karşılıklı konuşma, gerekse yazılı söylemi kapsayacak biçimde tüm dilsel görünümleri betimlemeyi amaçladığını belirterek toplumsal bağlamdaki etkenlerin de bu çerçevede söylem çözümlemesinin odak noktasında olduğuna işaret etmiştir. Bu bakımdan söylem çözümlemesi tümcenin dışına çıkarak sözcelemeyi her yönüyle betimlemektedir. Benzer biçimde McCarthy de, dilin kullanımında "bağlamsal ve kültürel etkenlerin" etkili olduğunu belirterek söylem çözümlemesinin dili betimleyici nitelikte olduğunu vurgulamıştır (1996; 7).

Söylem çözümlemesi hem yazılı söylemi hem de sözlü söylemi betimleyici boyuttadır. Yazılı söylem ve sözlü söylem arasında çok sayıda benzerlikler bulunmasına karşın iki söylem türü birbirinden farklı özellikleri de içermektedir. Paltridge (2011)'e göre yazılı söylem daha karmaşık bir yapıda biçimlenmekte ve buna bağlı olarak daha yoğun sözcüksel birim ve adcıl unsur içermektedir. Bunun yanında yazılı söylem sözlü söyleme göre daha belirgin iletileri gösterirken aynı zamanda bağlamsal olarak daha bağımsızdır. Bunun nedeni ise, sözlü söylemin genellikle daha kısıtlı bir konuşucu kapasitesi barındırması ve konuşucular arasındaki ortak içeriğe bağımlı olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer yandan sözlü söylem daha fazla sayıda tekrarlama ve duraksamaları içerirken, aynı zamanda doğal ve hazırlıksız olarak gerçekleşmektedir (2011: 13-18). Benzer biçimde, Cutting'e göre sözlü söylem çoğu zaman planlanmadan gerçekleşmekte ve dilin biçimlenme sürecini birebir yansıtmaktadır. Yazılı söylem ise genellikle planlı ve gözden geçirilip sunulmaktadır. Ancak yazılı ve sözlü söylem arasındaki farklılıklar iki söylemin de planlı veya plansız gerçekleşme durumuna göre belirsizleşmektedir (2011; 155). Bu nedenle, yazılı söylem ve sözlü söylem, farklılıkları ve benzerlikleri bakımından çok yönlü biçimde

ele alınmalıdır (Biber, 1988). Siniajeva'ya göre yazılı söylem uzun ve karmaşık yapıları; aynı zamanda da yoğun sözcüksel birimleri ve bununla birlikte içeriksel pek çok bilgiyi içermektedir. Sözlü söylemde aynı türdeki yoğunluğun karşılanması ise sözsüz iletişim ya da beden dili yoluyla gerçekleştirilmektedir (2005: 11). Ancak Halliday (1989)'e göre sözlü söylem de yazılı söylem kadar yoğun ve karmaşık biçimde oluşmaktadır. Sözlü söylemin planlanması ve yapılandırılması kendine özgü bir karmaşıklık barındırmaktadır. Bu nedenle sözlü söylemin tanımlama, kapsam ve çözümlenmesine dair işlemler yazılı söylemle karşılaştırıldığında farklı yöntemler içermektedir (McCarthy, 1996: 12). Bu yöntemlerin başında *Karşılıklı Konuşma Çözümlemesi* (Conversational Analysis) gelmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM
SÖYLEM BELİRLEYİCİLER

2.1. GİRİŞ

Söylem Belirleyiciler (Discourse Markers, bundan böyle SB'ler), sözcelemede edindikleri farklı kullanım ve özellikleriyle, sözlü ve yazılı söylemde önemli işlevlere sahiptirler. Özellikle karşılıklı günlük konuşmada SB'lerin kullanımı işlevsel ve yaygındır. Bu yüzden, SB'lerin işlev ve özellikleri birçok edimbilimsel çalışmada yer bulmuştur. Bununla birlikte, Schiffrin'e (1987) göre sözcük türleri bakımından ulamlandırılmaları SB'lerin tanımlandırılmasını güçleştirmektedir. Türkçe günlük konuşmada kullanılan bazı SB örnekleri aşağıda koyu renkli olarak gösterilmektedir:

Örnek 1:

a. Ya:: çok pahalı. Ben bilmiyodum o fiyatları. Pahalı geldi **yani.**

b. Bak biz yıllar önce giderdik, orası çok güzeldi.

c. Hani yalnız yaşadığı için **hani.**

SB'lere dair ilk detaylı çalışmayı yürüten Schiffrin, SB'leri "sözcelemedeki birimleri konumlandıran, dizi bağımlı unsurlar" olarak tanımlamıştır (1987: 31). Schiffrin'e göre, sınırları daha belirgin tümce, önerme, söz-eylem gibi birimler SB'lerin tanımlanmasında yeterli olmamakta; bunların yerine yapı, anlam ve eylem içeriğine sahip konuşma birimleri SB'lerin temellendirilmesine yardımcı olmaktadır (1987: 33).

2.2. ADLANDIRMALAR

Alanyazında SB'ler için kullanılan adlandırmalar değişkenlik göstermiştir. Schiffrin (1987), Blakemore (1987), Redeker (1991), Halliday (1976), Fraser (1993), Andersen (2001), Aijmer (2002), Trujillo ve Saez (2003) gibi araştırmacıların kullandığı *söylem belirleyiciler* (discourse markers) terimi, en yaygın olarak kullanılan adlandırma biçimi olmuştur (aktaran Yılmaz, 2004). Öte yandan, SB'lerin tanımlanmasında ortaya çıkan farklılıklar, alanyazında kullanılan terimlerin de değişkenlik göstermesine neden olmuştur: *ipucu öbekleri* (cue phrases, Knott ve Dale, 1994), *söylem öğeleri* (discourse particles, Schourup, 1985), *söylem bağlayıcılar* (discourse connectives, Blakemore, 1987, 1992), *söylem işleyiciler* (discourse operators, Redeker, 1990), *söylem belirtke araçları* (discourse signalling devices, Polanyi ve Scha, 1983), *ilişki bağlayıcılar* (phatic connectives, Bazzanella, 1990), *edimsel bağlayıcılar* (pragmatic connectives, van Dijk, 1979; Stubbs, 1983), *edimsel anlatımlar* (pragmatic expressions, Erman, 1992), *edimsel oluşturucular* (pragmatic formatives, Fraser, 1987), *edimsel belirleyiciler* (pragmatic markers, Fraser, 1988, 1990, 1999; Schiffrin 1987), *edimsel işleyiciler* (pragmatic operators, Ariel, 1994), *edimsel öğeler* (pragmatic particles, Östman, 1995), *anlamsal bağlaklar* (semantic conjuncts, Quirk ve diğerleri, 1985), *tümce bağlayıcılar* (sentence connectives, Halliday ve Hasan, 1976) gibi örnekler alanyazında öne çıkan adlandırmalardır (Fraser, 1999 içinde). Yaygın olmamakla beraber SB'ler için alanyazında; *söylem bölümleri belirleyicileri* (boundary markers, Sinclair ve Coulthard, 1975), *boşluk doldurucu sözcükler* (fillers), *duraksama belirleyicileri* (hesitation markers), *akıcılık belirleyiciler* (conversational greasers), *uzlaşım belirleyiciler* (compromisers, James, 1983) gibi adlar da kullanılmıştır (aktaran Özbek, 2000). Alanyazında *söylem belirleyiciler* (discourse markers) teriminin yaygın olarak kullanılması göz önüne alındığında, bu çalışmada Söylem Belirleyici (SB) ifadesinin kullanılması uygun görülmüştür.

2.3. GENEL YAKLAŞIMLAR

SB'lere çalışmalarında ilk yer veren Levinson olmuştur. Levinson, SB'lerin sözceleme ve söylem arasında bir ilişki kurduğunu belirterek İngilizcedeki *but, therefore, in conclusion, to the contrary, still, however, anyway, well, besides, actually, all in all, so, after all* gibi sözce başında konumlanan örnekler üzerinden, bazı birimlerin taşıdığı farklı anlamlardan söz etmiştir. Kendisinden önce gelen sözceyi yanıtlama veya sözcenin devamını getirme gibi işlevlerden söz eden Levinson, SB'ler için özgül bir adlandırma yapmamıştır. (Levinson, 1983, 87-88).

Zwicky *well, gosh, wow, oh, yes, no* gibi genellikle tek biçimbirimli olarak belirttiği SB'leri, bürünsel ve ezgisel özellikleri duraksamalar ve kırılmalarla sözcenin geri kalanından farklılaşan ve çoğunlukla sözce başında yer alan birimler olarak ifade ederek, SB'leri konuşmadaki diğer işlevsel birimlerden ayırmıştır. Bunun yanında *biçimce*lerden (clitics) farklı olarak, SB'ler konuşmada edimsel işlevler kazanarak tümceden bağımsız birimler biçiminde hareket etmektedir. (1985, 302-304).

SB'ler ile ilgili ilk kapsamlı çalışma Schiffrin'e (1987) aittir. Schiffrin, işlev bakımından "sequentially dependent units of talk"; yani "dizi bağımlı söylem birimleri" olarak tanımladığı SB'leri İngilizce konuşma söylemindeki *and, because, but, I mean, now, oh, or, so, then, well* ve *y'know* yapıları üzerinden incelemiştir. Schiffrin SB'leri tanımlarken tümce yerine "söylem birimlerini" (units of talk) temel almıştır. Tümcelerin SB'lerin betimlenmesi açısından sınırlı bir çerçeve çizdiğini belirten Schiffrin, SB'lerin sözdizimden ve tümceden bağımsız hareket ederken aynı zamanda (örn. *y'know, I mean, oh, like* gibi SB'lerin) tümce içerisinde serbestçe konumlanabildiğine dikkat çekmiştir. Diğer yandan Schiffrin'e göre tümceler sosyal etkileşimleri ve doğal konuşma söylemini açıklığa kavuşturma açısından yetersiz kalmaktadır. Bu noktada, etkileşime dayalı söylem de sözdizimin sınırlarını aşmaktadır. Bunun yanında tümcelerin doğal konuşma içerisindeki görünümlerinin betimlenmesi SB'lerin tanımlanması açısından güçtür. Ayrıca, SB'leri etkileşime dayalı söylem doğrultusunda tanımlamak bazı sorunlara neden olmaktadır. Birçok *söz eylem* (speech acts) *uygunluk koşullarına* (felicity conditions) bağlı olarak oluşurken, aynı zamanda koşullar da yerel kullanımlara ve bireyler arasında var olan bilgiye göre biçimlenmektedir. (1987: 31-33). Schiffrin, SB'lerden bağımsız olarak söylem

birimlerinin birbirleri arasında içerik ve boyut bakımından değişkenlik gösterdiğini belirtmiştir. SB'ler de yapısal olarak farklılıklar göstermekle birlikte, dizilim (başta ya da sonda) durumlarına bağlı olarak söylem birimleri arasında anlambilimsel ve sözdizimsel bir ilişki kurmaktadır (1987: 36-40). Schiffrin ayrıca, söylemi bir arada tutan bağdaşıklığın oluşmasında SB'lerin katkısı olduğundan söz etmiştir. Buna göre öncelikle SB'ler, sözcelerin söylem içerisindeki uzam bilgilerini işlemekle görevlidir. Ardından, söylemin bağlamsal bilgilerini ve kodlamalarını yöneterek tüm bu bilgileri söylem içerisinde düzenleyip söylemin bağdaşıklığını işlemlendirmektedir (1987: 315).

Blakemore (1987; 1992), SB'leri *Bağıntı Kuramı* (bknz. Relevance Theory, Sperber ve Wilson, 1986) çerçevesinde incelemiş ve söylem bağlayıcıları olarak adlandırdığı SB'lerin tek başına değil, bir bağlam içinde anlam kazandığını belirtmiştir. Buna göre, "söylem bağlayıcıları" sözceleri manipüle ederek sözceler arasındaki ilişkiyi içerdikleri çıkarımlar bakımından yönlendirmektedir (aktaran Fraser, 1999: 936).

Schiffrin'i destekleyen Fraser ise, SB'lerin sözceler arasında kurduğu ilişkiye işaret ederek, SB'lerin sözceler arasında "iki yönlü" bir işlev kazandığını belirtmiştir. Buna göre iki sözce arasında konumlanıp işlev gören SB'ler, sözdizimsel ulamlamaya dahil değildir; temelde bağlaç, belirteç ya da ilgeç öbeği biçimlerinde görülmektedir (1999: 938-943). Fraser'e göre SB'ler genellikle sözcelerin başında konumlanırken, sözcelerin ortasında ya da sonunda yer almaları da olasıdır (1999: 938):

Örnek 2:

a. "Harry is old enough to drink. **However**, he can't because he has hepatitis."
"Harry içebilecek yaşta. **Ama** içemez çünkü karaciğerinde iltihap var."

b. "It is freezing outside. I will, **in spite of this**, not wear a coat."
"Dışarısı çok soğuk. Giymeyeceğim, **ama**, ceket."

c. "We don't have to go. I will go, **nevertheless**."
"Gitmek zorunda değiliz. Ben gideceğim, **yine de**."

2.4. TÜRKÇE ALANYAZINDA SÖYLEM BELİRLEYİCİLER

Türkçe alanyazında SB'ler ile ilgili çalışmalar son zamanlarda artış göstermiştir. Özellikle günlük konuşmada yer alan SB'lerin betimlendiği çalışmalarda, SB'lerin gösterdiği işlev, konum ve ezgi özellikleri çalışılmıştır. Alanyazında **yani** (Ilgın ve Büyükkantarcıoğlu, 1994; Özbek, 2000; Yılmaz, 2004; Furman ve Özyürek, 2006; Ruhi, 2009), **şey** (Yılmaz, 1994; Özbek, 2000; Yılmaz, 2004; Furman ve Özyürek, 2006; Erdoğan, 2013), **tamam** (Ruhi, 2013), **bak** (Ruhi, 2011; Aksan ve Demirhan, 2017), **şimdi** (İbe-Akcan, 2008), **işte** (Özbek, 2000; Oktar ve Cem-Değer, 2004; Yılmaz, 2004; Uçar, 2005; Furman ve Özyürek, 2006), **ya** (Özbek, 2000), **ondan sonra** (Kökpınar-Kaya, 2017) gibi SB'lerle ilgili çalışmalar dikkat çekmektedir. Çalışmasında **de**, **tamam**, **ee**, **fakat**, **sonra**, **şey**, **yani** gibi sıklıkla kullanılan SB'lerin dökümünü ortaya koyan Özbek (1998: 43), bu SB'lerin, "vurgulama", "dinleyiciyi söyleme katma belirleyicisi", "ilgi / dinleme belirleyicisi", "çıkarım belirleyicisi" gibi birbirinden farklı pek çok ulam ve işleve sahip olduğunu belirtmiştir. SB'lerin "iletişimi kolaylaştırma", "konuşucu ve dinleyici arasında yakınlık ve bütünlük kurma" gibi görevler edindiğine işaret eden Özbek, SB'leri "etkileşimsel belirleyiciler" olarak adlandırmıştır (1998: 45).

Ruhi (2009: 296), yazılı söylemdeki **yani**'nin, sözcede konum bakımından sabit durumda olmadığına işaret ederek, SB'lerin genel olarak iletişimde önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir. Konuşma söylemindeki **tamam** üzerine de çalışan Ruhi (2013: 30), konuşma sırasını düzenleyen bir unsur olarak **tamam**'ın kurduğu "etkileşimsel işlevlerin" söz etmiştir. Bu bağlamda SB'lerin söylemde etkileşimsel olarak sahip olduğu öneme dikkat çekmiştir (Ruhi, 2013).

Çalışmasında konuşma söylemindeki **yani**, **işte** ve **şey** SB'lerine yer veren Yılmaz (2014), üç SB'nin işlevsel olarak birbirine benzeyen ve birbirinden farklı yönlerini ortaya koymuştur. Buna göre SB'ler bulundukları konuma göre "konuşma sırasını değiştirme", "konuşmayı devam ettirme", "konuyu geliştirme" gibi farklı işlevlere bürünmektedir (Yılmaz, 2014).

Aksan ve Demirhan, birbirinden farklı çok çeşitli yapılarda **bak** eyleminin "buyrum biçimi" biçiminde "dikkat çağrısı" işleviyle yapılandığına dikkat çekmişlerdir (2017: 97-99):

Örnek 3:

a. "**Bak** sana söylüyorum... Şu anda bilincin"

b. "**Bak**, sana ne soracaktım, baban sana"

c. "**Bak** arkadaşım, biz ikimiz de uzak"

Erdoğan ise (2013), **şey** üzerine yaptığı çalışmada, **şey**'in "etkileşimsel işlevlerine" dikkat çekmiştir. **Şey**'in "konu açma", "onarma", "duraksama" gibi işlevleri olduğunu açıklayarak farklı biçimbirimdeki şeylere çalışmasında yer vermiştir (Erdoğan, 2013).

2.5. SÖYLEM BELİRLEYİCİLERİN ÖZELLİKLERİ

SB'lerin ayırt edici özellikleri, söylemde yer alan diğer birimleri ve SB'leri birbirinden ayırmaktadır. SB'leri diğer birimlerden ayıran özellikler, özellikle sözlü söylem temelinde ele alınmıştır. SB'lerin ağırlıklı olarak sözlü söylemde yer aldığını vurgulayan çalışmalar, SB'lerin niteliksel özelliklerini de sözlü söylemle bağdaştırmıştır (Östman, 1982; Watts, 1989; Fraser, 1990). Buna göre alanyazında SB'lerin niteliksel özellikleri arasında, *bağlayıcılık* (connectivity), *çok işlevlilik* (multi-functionality), *seçimlilik* (optionality), *gerçek dışı koşulluluk* (non-truth conditionality), *güçsüz tümcecik yaklaşımı* (weak clause association), *baş konumluluk* (initiality), *sözellik* (orality) ve *çok ulamlılık* (multi-categoriality) dikkat çekmektedir (Schourup, 1999). Alanyazın araştırmasında bu özelliklere dair verilen örneklerin yine farklı kaynaklardan alındığı görüldüğü için, çalışmada bu özellikler için verilecek örnekler veri tabanından seçilmiştir.

2.5.1. Bağlayıcılık

SB'lerin *bağlayıcılık* (connectivity) özelliği sözceler arasında kurdukları ilişkiyi vurgulamaktadır. SB'ler sözceleri ve diğer söylem birimlerini birbirine bağlı tutma özelliğine sahiptir. Schiffrin SB'leri "sözcelemedeki birimleri konumlandıran, dizi bağımlı unsurlar" olarak tanımlarken aynı zamanda sözce sonundaki her birimin aslında kendisinden sonra gelen sözce baş konumunda olduğunu belirtmiştir (1987: 31). Buna göre, SB'ler iki sözce arasındaki bağdaşıklık ilişkisinden de sorumludur (Schourup, 1999: 230). SB'lerin iki sözce arasındaki bağlayıcılık özelliğine dair yaklaşım bağdaşıklık odaklı çalışmalarda yankı uyandırmaktadır (bknz. Schiffrin, 1987; Fraser, 1999; Levinson, 1983; Maschler, 1994). Ancak, bu yaklaşım bağıntı odaklı çalışmalarda kabul görmemektedir. Blakemore'a göre, SB'lerin bağlayıcılık özelliği iki sözce arasındaki öncelik sonralık durumdan çok, konuşucunun aktarmak istediği önerme ve diğer konuşucunun bu önermeden yaptığı çıkarım arasındaki ilişkiye işaret etmektedir. (Blakemore, 1987; Blass, 1990). Örnek 4'te **yani** biriminin söylemdeki bağdaşıklığı nasıl kurduğu görülmektedir. Buna göre **yani** birimi konuşucular arasındaki çıkarımları bağlaması yönünden dikkat çekmektedir:

Örnek 4:

B04; Bi bi buçuk saat sürüyo

T04; Otobüs motobüs yok **yani.**

G01; Vardır canım.

2.5.2. Seçimlilik

Seçimlilik (optionality) özelliği, sözce içerisindeki bir SB'nin sözceden çıkarılmasının dilbilgisel açıdan sorun oluşturmayacağı yaklaşımıdır. SB'nin sözceden atılması dinleyici açısından anlambilimsel olarak sorun yaratmamakta ancak anlamın açıklığını azaltmaktadır (Schourup, 1999: 231). Fraser'e göre SB'nin yokluğu sözceyi

kural dışı ya da anlaşılmayan bir duruma sokmaktan çok, dinleyici açısından anlama yönelik "ipuçlarının" yok edilmesine yol açmaktadır (1988: 22). Örnek 5'te görüldüğü üzere parantez içindeki SB'lerin sözdiziminden çıkarılması, dilbilgisel açıdan sorun yaratmamakta ancak konuşmanın anlaşılırlığı açısından bazı ipuçlarını yok etmektedir:

Örnek 5:

G01; **(Yani) (bi de)** alışma sürecine yardımcı olur **(hani)** annesi.

B04; **(Yani)** eve geldiğinde bi yemek pişirenin oluyo.

2.5.3. Gerçek Dışı Koşulluluk

Gerçek dışı koşulluluk (non truth conditionality) özelliği, sözcedeki önermelerin gerçeği bildirme bakımından SB'lerin etkisi altında olmadığı yaklaşımıdır. SB'ler sözcelemede dinleyiciye aktarılmak istenen önermesel gerçeği değiştirme amacıyla kullanılmamaktadır. Ancak, SB'ler çıkarım ve yorumlamaya yönelik dinleyiciyi yönlendirebilmektedir. Bu yüzden, bir bakıma gerçek dışı koşulluluk özelliği SB'lerin, önermenin içeriksel gerçeğine etki eden birimlerden ayırt edilebilmesine yardımcı olmaktadır (Schourup, 1999: 232). Örnek 6'da **yani** biriminin sözcenin içeriksel gerçeğine herhangi bir katkısı bulunmamaktadır. Başka bir deyişle önermenin gerçekliğine bir etkisi yoktur:

Örnek 6:

G01; **Yani** aynı ayakkabı alamıyorum ama numarası yok diye.

2.5.4. Güçsüz Tümcecik Çağrışımı

Güçsüz tümcecik çağrışımı (weak clause association), genel olarak sesbilimsel olarak SB'lerin sözce içindeki bağımsızlılığını ifade etmektedir. Gerçek dışı koşullulukla benzer olmakla birlikte, güçsüz tümcecik çağrışımı daha çok SB'lerin sesbilimsel olarak diğer birimlerden ayırt edilebilmesini sağlamakta ve bu sayede kendi içlerinde sözdizimsel bir yapı barındırabilmekte ya da tamamen bir tümcecik görünüme sahip olabilmektedir (Schourup, 1999: 232). Bununla birlikte, SB'ler çoğunlukla bağımsız tonlama birimlerine sahiptir ve sözdizimsel olarak diğer birimlerden ayırt edilebilmektedir (Hansen, 1997: 156). Örnek 7'de **e** ve **tamam** SB birimlerinin sözdizimsel olarak diğer birimlerden ayırt edilebildiği görülmektedir:

Örnek 7:

N02; **E tamam** safra kesesi öyle ama ağır yiyince oluyo.

2.5.5. Baş Konumluluk

Baş konumluluk (initiality) özelliği, SB'lerin çoğunlukla sözce başı konumda yer aldığını ifade eden bir yaklaşımdır. Ancak Schourup'a göre SB'ler sözce ortasında ya da sözce sonunda da konumlanabilmekte ve bu durumun SB'lerde anlamsal olarak bir değişim ya da kayma yaratma koşulu bulunmamaktadır. Sözce başında, ortasında ya da sonunda kullanılan bir SB konumundan bağımsız olarak aynı anlambilimsel özellikleri taşıyabilmektedir (1999: 233). Örnek 8'de koyu yazılmış SB birimlerinin sözce içerisindeki farklı konumlanma özellikleri görülmektedir:

Örnek 8:

G01; **Ya** ben de kütüphaneye gidiyom **mesela**. İyi oluyo **mesela hani.**

2.5.6. Sözellik

Sözellik (orality) özelliği, SB'lerle çoğunlukla sözlü söylemde karşılaşıldığı yaklaşımını ifade etmektedir. Ancak bu durum Schourup'a göre özenli ya da özensiz dil kullanıma bağlı olarak değişmektedir. SB'lerin yazılı ya da sözlü söylemde bulunma sıklığı, sözcenin özenli ya da özensiz kullanımı bağlamında değerlendirilmelidir. Bu değerlendirmede SB'lerin işlevsel ve anlambilimsel boyuttaki gösterimleri önem kazanmaktadır (1999: 234).

2.5.7. Çok Ulamlılık

Çok ulamlılık (multi-categoriality) özelliği SB'lerin işlevsel ve sözdizimsel olarak farklı ulamlar içerisinde yer alabileceklerini ifade etmektedir. SB'lerin işlevsel olarak yer aldıkları ulamlar ve sözcüksel ulamları birbirlerinden ayrı değerlendirilmelidir. Ayrıca bu durum, SB'lerin bu alandaki özellikleri açısından ayırt edici olmasını sağlamaktadır (Schourup, 1999: 234). Örnek 9'da **şimdi** biriminin işlevsel olarak SB ulamında olduğu ayırt edilebilmektedir. Söz konusu önermedeki **şimdi** birimi zaman belirteci durumunun dışına çıkarak SB işlevine bürünmektedir:

Örnek 9:

G01; İyi yani. **Şimdi** mesela şey mesela biri geliyo yurt dışından yeme içme hepsi senden karşılanıyo.

2.5. SÖYLEM BELİRLEYİCİLERE İŞLEVSEL YAKLAŞIMLAR

SB'lerin işlevlerine dair çalışmalar, birbirinden farklı yaklaşımlar ortaya koymuştur. Bu yaklaşımlar birbirine benzemekle birlikte aynı zamanda dağınık bir izlenim de yaratmaktadır. Schiffrin (1987: 322), *gösterimler* (deixis) olarak ifade ettiği SB'lerin *dizinsel* (indexical) işlevleri olduğunu belirtmiştir. Östman (1995: 104), iletişimdeki *bağdaşıklık* (coherence), *incelik* (politeness) ve *ilgilenim* (involvement) özelliklerine uygun olarak SB'lerin çok işlevliliğine işaret etmiştir. Hansen, SB'lerin işlev bakımından bir taksonomi içerisinde gösterilmesinin olasılığı olmadığını belirtmiştir. Hansen'e göre hangi biçimbirimlerin SB olduğuyla ilgili görüş birliği bulunmadığı için işlevsel olarak ulamlandırılmalarının da olanağı bulunmamaktadır (1998: 77). Redeker'e göre SB'lerin temel işlevi kendilerinden sonra gelecek söylemsel içerikle bağlantı kurarak bu içeriğe yönelik dinleyicinin ilgisini çekmektir (1991: 1139). Maschler, SB'leri "üstdilsel birimler" olarak tanımladığı SB'lerin metinsel içeriği "çerçeveleyerek" metin için tuttuğunu belirtmiştir (1994: 334). Traugott (1999: 180) ise, temelde SB'lerin sözceler arasındaki bağlantıyı sağlama ve konuşucular arasında sıra alma, kaçınma gibi ilişkileri düzenleme görevlerinden söz etmiştir. Bu bağlamda, SB'lerin işlevsel açıdan ulamlandırılması oldukça zordur. Ancak, alanyazın incelendiğinde belli başlıklar altında SB'lerin işlevsel açıdan betimlenebildiği görülmektedir. Fung ve Carter (2007), İngilizcedeki örnekleriyle gösterdikleri SB işlevlerini, dört boyutlu bir taksonomide göstermişlerdir. Tablo 1'de bu taksonomi görülebilmektedir:

Tablo 1: Fung ve Carter'ın SB Taksonomisi

Kişilerarasılık	**Gönderimsellik**	**Yapısallık**	**Bilişsellik**
Paylaşılan bilgiyi gösterme: See, you see, you know; listen	Neden belirtme: Because, cos Zıtlık bildirme: But, and, yet, however, nevertheless	Konu Açma/Kapatma: Now, OK/okay, right/alright, well, let's start, let's discuss, let me conclude the discussion	Düşünme sürecini gösterme: Well, I think, I see, and

Tutum belirtme: well,really, I think, obviously, absolutely, absolutely, basically, actually, exactly, sort of, kind of, like, to be frank, to be honest, just, oh	İşbirliği: And	Sıralama: First, firstly, second, secondly, next, then, finally	Onarma/Kendini Düzeltme: I mean, that is, in other words, what I mean is, to put it in another way
Yanıt gösterme: OK/okay, oh, right/alright, yeah, yes, I see, great, oh great, sure, yeah	Ayırma: Or	Konu Değiştirme: So, now, well, and what about, how about	Açıklık Getirme: Like, I mean
	Sonuç: So	Özetleyici: So	Kaçınma: Well, sort of
	Arasöz: Anyway	Konuyu sürdürme: Yeah, and, cos, so	Dinleyicinin bilgisini değerlendirme: You know
	Karşılaştırma: Likewise, similarly		

(Fung ve Carter, 2007)

Fung ve Carter'ın çalışmasında SB'lerin dört temel işlevsel alana sahip olduğu görülmektedir. Kişiler arasındaki karşılıklı konuşmaya bağlı işlevlenen SB'ler tutum, yanıt verme, bilgi paylaşımı gibi özelliklere sahiptir. Gönderimsel işlevler ise SB'lerin neden-sonuç, karşılaştırma, sıralama gibi özelliklerini barındırmaktadır. Bu alandaki SB'ler öncelik sonralık ilişkilerine göre sözcelerdeki eylemlerle bağlam kurmakta ve genellikle bağlaç biçiminde görülmektedir. SB'ler yapısal olarak ele alındığında ise Fung ve Carter, konu açma / kapatma / değiştirme, özetleme, konuyu devam ettirme

gibi özelliklerden bahsetmişlerdir. Buradaki SB'ler konular arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Bilişsel açıdan ise SB'ler söylemin bilişsel gösterimini kurarak konu değişimi gibi durumlarda konuşmanın sürekliliğini sağlamaya yardımcı olmakta ve konuşma sırasında duraksama, değerlendirme, düzeltme gibi işlevler kazanmaktadır (Fung ve Carter, 2007).

Aijmer, oluşturduğu taksonomide SB'lerin üç işlevinden söz etmiştir: *çerçeve işlevi* (frame function), *niteleyici işlev* (qualifying function) ve *ilgi işlevi* (phatic function) (2002). Bunlardan çerçeve işlevi ve niteleyici işlev metinsel düzeyde gerçekleşirken ilgi işlevi kişilerarası boyutta gerçekleşmektedir. Aijmer'e göre ilgi işlevindeki SB'ler edimsöz ediminde kaçınma ve güçlendirici birimler olarak yer almaktadır. Bu işlevdeki SB'ler ise konum açısında esnek bir tutum sergilemektedir (2002: 48-49). Aijmer, çerçeve işlevindeki SB'lerin etkileşimin sekteye uğradığı noktada ortaya çıktığını ve dinleyicinin ilgisini konuşmadaki kaymaya ya da kırılmaya çekme amaçlı kullanıldığını belirtmiştir (2002: 42). Niteleyici işlevde ise SB'ler konuşucular tarafından konuşmanın niteliğini onarmak amaçlı kullanılmaktadır (Aijmer, 2002: 45). Aijmer'in taksonomisinde metinsel düzeydeki SB'lerin edindiği görevler Tablo 2'de görülmektedir:

Tablo 2: Aijmer'in Metinsel İşlevleri

Çerçeve İşlev	**Niteleyici İşlev**
-Geçişleri belirtme (konu kayması, yeni konu açma ve konu kapatma) -Söz sırası başlatma -Açıklama, doğrulama ve önceki bilgileri belirtme -Arasöz başlatma ya da kapatma -Kendini düzeltme -Dolaylı anlatım tanıtma	-Anlaşma ya da uyuşmazlık gösterme -Soruya yanıt verme -Karşılaştırma ya da zıtlık gösterme -Listeleme

(Aijmer, 2002)

Traugott ve Halliday'le benzer olarak Brinton (1996), SB'leri *metinsel* (textual) ve *kişilerarası* (interpersonal) olmak üzere iki düzlemde ele almıştır. Temelde Halliday'in *üst işlevler* (metafunction) modeline dayandırdığı modelde Brinton, Halliday'den farklı olarak *düşünsel* (ideational) işlevi dışarda tutmuştur. Brinton'a göre

düşünsel işlev, konuşucunun etrafında olan oluşlar ve durumlarla olan deneyimlerini ifade etmektedir. Bu deneyimler yapısal olarak da dilde yer edinebilir. Ancak SB'ler, anlambilimsel içerik ve önermelerden yoksun oldukları için düşünsel düzlemde yer alamamaktadır (1996: 33).

Bu çalışmada SB işlevlerine yönelik Brinton'ın taksonomisi rehber alınmıştır. Brinton'ın taksonomisi daha kapsayıcı ve bütüncül bulunmuştur. Buna göre Brinton, SB'leri kişilerarası işlev ve metinsel işlev olmak üzere iki temel ulam altında incelemiştir. Bu yüzden, bu iki ulam Brinton'ın yaklaşımıyla değerlendirilecek ve çalışmadaki bulgular bu işlevler üzerinden betimlenecektir.

2.5.1. Kişilerarası İşlev

Dilin bir sistematik ve işlevsel biçimde yapılandığını savunan Halliday'e göre dilin işlevlerinden birisi etkileşimsel rolleri düzenleyip konuşucular arasındaki toplumsal ilişkileri yürütmesidir. Toplumsal roller ve kişiler arasındaki ilişkiler iletişim yoluyla kendini gösterirken aynı zamanda konuşucuların bireysel özellikleri de dil yoluyla ifade edilmektedir. Bu bağlamda kişilerarası işlev, bu ilişkileri yürüten baş unsurlardan biridir (2002: 175).

Halliday'in dilin üst işlevleri düzleminden yola çıkan Brinton, kişilerarası işlevin öncelikle tutum, değerlendirme, beklenti gibi konuşucunun açığa vurduğu özellikleri barındırdığına işaret etmiştir. Konuşucunun ve dinleyicinin etkileşimlerini ve iletişimdeki rol dağımlarını içeren bu işlevle birlikte konuşucular, yukarıda sayılan özellikler üzerinden konuşma eylemine doğrudan etki edebilmektedir (1996: 38). Brinton, SB'lerin kişilerarası işlev olarak edindikleri görevleri özelliklerini şu biçimde açıklamıştır (1996: 37):

> 1- Konuşucuyu dinlediğini ve anladığını belli eder biçimde geri tepkileri içeren "yanıtsama" (back-channel) yöntemlerini veya konuşucunun başvurduğu "kaçınma" (hedges) stratejilerini barındıran yanıt ve tepkilerin karşılıklı konuşma anında açığa vurulması.

2- Konuşucu ve dinleyici arasında konuşma sırasındaki anlaşılırlığı, bilgiyi doğrulamayı, "yüz korumayı" (face saving) ve onaylamaları içeren işbirliğine dayalı ilişkilerin ve paylaşımların yürütülmesi.

Brinton'a göre, konuşucular kişisel tutum ve değerlendirmelerine söylemde yer vermek için kişilerarası işleve sahip SB'leri kullanmakta ve aynı doğrultuda dinleyiciyle toplumsal ilişkisini de sürdürmektedir. Bunun yanında Brinton'a göre kişilerarası işlev kendi arasında da iki biçimde ulamlanmaktadır. Buna göre, "yanıtsama" gibi geri tepki yöntemlerini içeren ilk gruptaki SB'ler kişilerarası işlevin "konuşucu odaklı" boyutunu yansıtırken ikinci gruptaki SB'ler "dinleyici odaklı" olarak görülmektedir (1996: 270-271).

2.5.2. Metinsel İşlev

Halliday'e göre metinsellik, dilin kendisi ve kullanıldığı ortamın ögeleri arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir ölçüttür. Konuşucular, farklı sözceleri "bağlaşıklık ilişkisine" göre kurmaktadır. Konuşucuların söylemlerine uygun ve özellikle ilgili durumla bağıntılı metin oluşturma süreçleri metinsel işlevin temel dayanağıdır (2002: 175).

Brinton'a göre konuşucular, içerikteki anlamı bağlaşık olarak, yani dilsel birimleri ve anlamı birbiriyle bağıntılı biçimde metinde oluşturarak metinsel süreci yönetirler. Buna göre, metinsel işlevin boyutu tümce düzeyini de aşarak tüm bir söyleme yayılmaktadır (1996: 38). Brinton'a göre SB'lerin metinsel işlevde edindikleri başlıca görevler şunlardır (1996: 37):

1- Dinleyicinin dikkatinin çekilmesi, söylemin başlatılıp sonlandırılması.

2- Söz sırası alıp vermesi için konuşucunun desteklenmesi.

3- Söz sırasının korunması ve söylemin sürdürülmesi amacıyla erteleme stratejisi ya da "boşluk doldurucu" (filler) olarak kullanılması.

4- Konu açılması, konunun değiştirilmesi (doğrulama, geliştirme, tanımlama,

genişletme) ya da önceki konunun sürdürülmesi.

5- Yeni bilgilerin (Erman, 1987: 201; Schiffrin, 1987) ya da eski bilgilerin (Quirk ve diğerleri, 1985: 1482; Schiffrin, 1987) gösterilmesi.

6- "Dizi bağımlılığını" (sequential dependence) belirginleştirerek art arda sıralanan sözcelerin birbirine bağlanması ve konuşma sırasında "işbirliği ilkesini" ortaya koyması (Levinson, 1983:128-129, 162-163)

7- Konuşucuların söylemlerinin onarılması.

Brinton'a göre metinsel işleve ait olan tüm bu görevler, sadece tümce düzeyinde değil tüm bir söylem düzeyinde metnin bağlaşıklık düzenine etki etmekte söz sırası alma / verme, konu açma / kapama / değiştirme, sözceler arasında bağlamı sağlama ve onarma gibi farklı yapılandırmalar olarak metinde görülmektedir. Bu sayede konuşucu, söylemini metinsel bir yapı biçiminde sunabilmektedir (1996: 38).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA YÖNTEM VE VERİ TABANI

3.1. GİRİŞ

Bu çalışma nitel araştırma yönteminin içerik çözümlemesi tekniği temel alınarak oluşturulmuştur. İçerik çözümlemesi amaçları belirleme, kavramları tanımlama, analiz birimlerini belirleme, konu ile ilgili bilgilerin yerini belirleme, mantıksal yapıyı geliştirme, kodlama kategorilerini belirleme, sayma, yorumlama ve sonuçları yazma aşamalarından oluşmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2015: 247).

3.2. ÇALIŞMA EVRENİ VE ÖRNEKLEME

Çalışma evrenini Türkçe anadil konuşucusu yetişkinler oluşturmaktadır. Bu evreni örnekleyen katılımcılardan çalışma verileri toplanmıştır. Çalışmadaki katılımcı bilgileri, katılımcıların izinleri doğrultusunda sınırlı tutulmuştur. Çalışmada katılımcılara dair verilecek bilgiler cinsiyet, yaş ve eğitim seviyesiyle sınırlıdır. Alınan ses kayıtlarının toplamı 190 dakika 17 saniyedir. Katılımcılar 13 kadın ve 6 erkek olmak üzere 19 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların tümü 18 yaş ve üzeri olmakla birlikte, katılımcılardan 10'u 18-30, 3'ü 30-45, 4'ü 40-65 ve 2'si 65 ve üstü yaş grubuna aittir. Katılımcıların eğitim seviyeleri de birbirinden farklıdır. Katılımcıların 4'ü lisansüstü, 13'ü lisans ve 2'si ilkokul eğitim seviyesindedir. Alınan kayıtların uzunluğu birbirinden farklı olmakla birlikte, ortalama 15dk.'lık kayıtlar kullanılmıştır. Ses kayıtlarının ilk dakikalarında, katılımcıların farkındalığı daha yüksek olduğu için, kayıtların belirtilen ilk dakikaları veri tabanında yer almamış ve günlük konuşma söylemi hedefi tutturulmuştur.

3.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE ARAÇLARI

Çalışmada kullanılan veri tabanı oluşturma yöntemi görüşme tekniğidir. Görüşme bağlamında, katılımcılardan alınan izinler doğrultusunda günlük konuşmaya dayalı ses kayıtları örneklem olarak alınmıştır. Çalışmada veri tabanı olarak özellikle günlük konuşma söylemi tercih edilmiştir. Günlük konuşma söylemi, SB'lerin en sık ve en doğal kullanıldığı söylem biçimini içermektedir. SB'lerin görünürlüğü, birbirinden farklı biçimlenmeleri, farklı işlevleri ve konumları günlük konuşma söyleminde sık sık görülmektedir. Bu amaçla katılımcılardan ev, kafe, lokanta, açık hava gibi ortamlarda kullandıkları günlük Türkçe konuşmalar kayıt altına alınmıştır. Alınan ses kayıtları planlı ve programlı değildir, ancak izinlidir. Bu nedenle, her bir kayıttaki katılımcıların sayısı da düzensizdir.

Kayıtlar veri tabanına dönüştürülürken çeviriyazı tekniğinden yararlanılmıştır. Çeviriyazı oluşturma kuralları ilk olarak Jefferson tarafından oluşturulmuştur (Jefferson, 2004). Bu çalışmada da aynı kurallar doğrultusunda çeviriyazılar oluşturulmuş ve Jefferson kaynaklı olarak çeviriyazı işaretleri kullanılmıştır.

Çalışmaya katılan katılımcıların adları ve soyadları verilmediği için, çeviriyazılarda katılımcılar için sadece yazıbirimleriyle oluşturulan kodlar kullanılmıştır. Durma, duraksama, gülüşme v.b. özellikleri göstermek için kesitlerde çeviriyazı işaretlerine başvurulmuştur. Bulgular bölümünde kullanılan kesitlerin gösterim biçimi aşağıdaki gibidir. Kesitlerdeki SB'ler koyu renk yazılmıştır:

Örnek 10:

a. Z07; İş yerinden mi?
S05; **Bi de** ayvalık lokması.
Z07; Ayvalık lokması nasıl oluyo?

b. G01; Hiç tatil yapamıyodur o şimdi.
H01; **Hıhı.**
G01; Kazanır kazanır yapar sonra nolcak.

Bu çalışma veri tabanı olarak günlük konuşmaya dayalı olduğu için, çeviriyazıların oluşturulma aşamasında günlük konuşmadaki sesbirimleri yazıbirimine duyulduğu biçimde aktarılmıştır. Ancak bu çalışmanın konusu olmadığı için, ezgi, tonlama ve bürün özelliklerini gösteren işaretlere çeviriyazılarda yer verilmemiştir. Bununla birlikte, kayıtlarda bazı birimlerin uğradığı ses değişimleri (ünlü değişimi, ünlü düşmesi, ünsüz değişimi v.b.) ve günlük dile özgü çeşitli kullanımlar görülmüştür. Bu değişimler günlük dilin önemli bir özelliği olarak anlaşılmaktadır. Bu yüzden, oluşturulan çeviriyazılar, yazılı dildeki ölçünlü dil kullanımlarından farklıdır ve doğal konuşmalar ses kayıtlarında duyulduğu biçimiyle gösterilmiştir.

Örnek 11:

N02; Güzel **diil**. Öğrenci pek **gelmiyo** oraya da-
E01; **Hiçbi** şey almadım kendime **biliyonuz** mu?
S05; Hiç güzel **diil** ya.
N02; Ben kahveyi **beğeniyom diyom**.
G01; **Nerde oturcanız** şimdi?
Z07; Geldi. **Bi** tane **bi** şey satmışım. Ben satmadığımı **zannediyodum**.

Çeviriyazıların oluşturulma aşamasında bazı birimlerin uzun seslemli olarak sesletildiği görülmüştür. Uzun seslemli ve kısa seslemli sesletimler çeviriyazılarda duyulduğu biçimiyle gösterilmiştir. Çeviriyazı aktarım sırasında uzun seslemli birimler "':" işareti ile birlikte kullanılmıştır.

Örnek 12:

A07; Abla niye zahmet ettin **ya:**.
H01; **A:** niye birazdan sipariş veriyonuz.
G01; O zaman ben de **a:** tamam aynı.
Z07; **E:** babamı da yeşilleri giydirdiler.
E01; Hava soğudu mu **ya:**?

3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Veritabanı olarak kullanılan çeviriyazılar, Waseda Üniversitesi'nde akademik çalışmalarını sürdüren Dr. Laurence Anthony'nin geliştirmiş olduğu AntConc yazılımı ile çözümlenmiştir. Bir derlem çözümleme aracı olan AntConc, bağlamlı dizinleri incelemek ve metin çözümlemesi yapma amacıyla kullanılmaktadır. AntConc yazılımının kullanımı .txt uzantılı olarak oluşturulan çeviriyazıların, yazılıma aktarılmasıyla başlamaktadır. Bundan sonraki aşamada çeviriyazılar toplu biçimde ya da istenildiği durumda ayrı ayrı görüntülenmektedir. Bu çalışmada AntConc yazılımı başlıca şu işlemleri yerine getirmiştir:

1- Çeviriyazılardaki bağımlı dizinlerin gösterilmesi.
2- Bağımlı dizinlerdeki birimlerin konum özelliklerinin sunulması ve öncesinde ya da sonrasında yer alan diğer birimlerin görüntülenmesi.
3- Çeviriyazılardaki sözcük birim sayısının görüntülenmesi.
4- Çeviriyazılarda görüntülenmek istenen birimlerin sıklık değerlerinin gösterilmesi.
5- Çeviriyazılardaki her bir sözcük birimi arasındaki sıklık değerlerinin sıralı gösterimi.

Çalışmada AntConc yazılımının yardımıyla öncelikle sıklık çalışması için elde edilmek istenen sayısal değerler hesaplanmış ve ardından bu değerlerle sıklık çalışması tamamlanmıştır. Sıklık çalışmasından sonra ise, AntConc yazılımı ile birlikte çalışmada kullanılacak kesitler çeviriyazılar içerisinden seçilmiştir. Bu aşamada ise, *Karşılıklı Konuşma Çözümlemesi* yaklaşımına uygun olarak çeviriyazıların betimlenmesi yapılmıştır.

Karşılıklı Konuşma Çözümlemesi (bundan böyle KKÇ), doğal konuşma sırasında gerçekleşen eylemleri toplumsal etkileşim bağlamında araştırmayı amaçlayan bir araştırma ve yöntem alanıdır. 1970'li yıllarda ilk olarak telefon görüşmelerinin çözümlenmesiyle başlayan KKÇ, aynı yıllarda Sacks, Schegloff ve Jefferson tarafından geliştirilmiş ve günümüzde sözlü-sözsüz fark etmeksizin gündelik iletişimin her yönüyle araştırıldığı; aynı zamanda çokdisiplinli bir araştırma ve yöntem

alanına dönüşmüştür. Schegloff ve Sacks'e göre KKÇ, "toplumsal etkileşimin detaylı, deneysel ve yapısal olarak tartışılıp irdelendiği bir disiplindir" (1973: 289). Sidnell'e göre KKÇ, "insanın toplumsal yaşamındaki temel özelliklerini betimlemeye, çözümlemeye ve anlamaya çalışmaktadır (2010: 1). Hutchby ve Wooffitt ise KKÇ'yi, "etkileşim sırasında ortaya çıkan ve kayıt altına alınan doğal konuşmaların çözümlenmesi" olarak tanımlamıştır (2008: 12). Gündelik doğal konuşmalar ve dolayısıyla sözlü söylem, KKÇ'nin yapıtaşıdır. Bununla birlikte, sözlü söylem toplumsal etkileşime ve kullanıldığı ortama bağlı olarak değişim göstermekte ve farklı konuşma türleri ortaya çıkmaktadır. McCarthy'ye bu konuşma türleri şunlardır (1996: 119):

1- Telefon görüşmeleri (iş ve özel)
2- İş görüşmeleri ve habercilikte kullanılan röportajlar
3- Hizmet alımı sırasındaki konuşmalar (mağaza, ofis v.b. ortamlarda)
4- Okul ortamı konuşmaları (sınıf, seminer v.b. ortamlarda)
5- Ritüel konuşmaları (dini ritüeller, seromoniler v.b.)
6- Monologlar (öykü anlatma, konuşma yağma v.b.)
7- Düzenleyici ve yönlendirici konuşmaları (iş ortamında, evde ya da dışarıda)
8- Eylemlerin gerçekleştirildiği sırada yapılan konuşmalar (yemek pişirme, bir şeyi tamir etme v.b.)
9- Karşılıklı günlük konuşma (arkadaşlar, yabancılar ya da aile arasında)

Bu konuşma türlerinin, gerçekleşme ortamlarına bağlı farklı özellikleri olmasına karşın yapısal olarak bazı ortak yanları bulunmaktadır. Cutting'e göre bu özellikler, *sözcüksel* (lexical), *sözdizimsel* (syntactical) ve *akıcılığı etkileyen unsurlar* olarak üçe ayrılmakta ve bütün sözlü söylem türlerinde görülmektedir (McCarthy, 1999; Cutting, 2000; Carter ve McCarthy, 2006; Thornbury ve Slade, 2006'dan aktaran Cutting, 2011: 158). Sözlü söylemdeki sözcüksel ve sözdizimsel özellikler ile akıcılığı etkileyen unsurlar Tablo 3'te görülmektedir (Cutting, 2011: 158 içerisindeki McCarthy, 1999; Cutting, 2000; Carter ve McCarthy, 2006; Thornbury ve Slade, 2006):

Tablo 3: Sözlü Söylemdeki Unsurlar

Sözcüksel Unsurlar		
Belirsiz Sözcükler	**Özensiz Sözcükler**	**Etkileşimsel Sözcükler**
Bağlamsal üstanlamlı adlar Tamlamalar Bağlamsal üstanlamlı eylemler Sözceyi tamamlayıcı birimler Niceleyici birimler	Takma adlar ve seslenme biçimleri Adlarla kaynaşan eylemler Sıfatlar ve belirteçler Günlük dile ve argoya özgü sözcükler	Söylem belirleyiciler Doldurucu ve kaçındırıcı sözcükler Kontrol etme, doğrulama ve yanıtsama amaçlı kullanılan sözcükler İncelik anlatımları
Sözdizimsel Unsurlar		
Belirsiz Gönderimler	**Tamamlanmayan Sözceler**	**Özensiz Dilbilgisi**
Belgisiz adıllar Belirleyici gösterimler ve kişi adılları Ad tümcecikleri	Eksiltili tümcecikler Bağımsız yantümceler Bitirilmeyen sözceler	Bağlaçlarla kullanılan kısa tümcecikler Adıllardan önce kullanılan eklenti, ad ve ad öbekleri Adıllardan sonra kullanılan eklenti, ad ve ad öbekleri
Akıcılığı Etkileyen Unsurlar		
Yinelemeler Onarımlar ve yeniden biçimlendirilenler Duraksamalar Birbiriyle kesişen sözceler Kesintiye uğrayan sözceler		

KKÇ, sözlü söylemin bu özelliklerini toplumsal etkileşimle bağdaştırarak yöntemsel bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımın odak noktasında, konuşmanın etkileşim açısından içerdiği yapısal özelliklerin incelenmesi yer almaktadır. Etkileşimsel açıdan konuşmanın içerdiği özellikler şunlardır: *söz sırası alma* (turn-taking), *eylem oluşturma* (action formation), *dizi düzeni* (sequence organization), *onarım* (repair) ve *yeğleme* (preference) (Sert ve diğerleri, 2015). Bu özellikler konuşmanın "etkileşimsel düzenini" (interactional organization) oluşturmaktadır (Seedhouse, 2005).

3.4.1. Etkileşimsel Düzen

Konuşmanın etkileşimsel düzenini oluşturan özellikler arasında ilk sırada söz sırası gelmektedir. Söz sırası, *söz sırası tasarımı* (turn design) içerisinde kendisinden önceki ve sonraki söz sırasıyla bir düzen bağlamında oluşmaktadır. Söz sırası, öncelikle "söz sırası oluşturma birimlerinden" (turn construction unit) faydalanarak açığa çıkmaktadır. Bunlar sözcede sözcük, tümcecik, öbek ya da tümce biçimde görünebilirler. Ardından gelen "geçişe uygun nokta" (transition relevance place) ile birlikte diğer konuşuyuca etkileşimle bağıntılı söz sırası için olanak sağlamaktadır. Böylece söz sırası konuşucular arasında bölüştürülerek "söz sırası dağılımı" (turn allocation) yerine getirilmektedir. *Eylem oluşturma* ise söz sırası tasarımının işlevsel boyutunu öne çıkarmaktadır. Eylem oluşturmayla birlikte konuşucular söz sırası tasarımı sırasında yapılan eylemlerle ilgili bilgilendirilmiş olmaktadır. (Wooffitt, 2005: 26; Sert ve diğerleri, 2015). Söz sırasının gerçekleşebilmesi için konuşucular arasında anlaşma sağlanması gerekmektedir. Bu anlaşmanın yapılması ve söz sırasının aktarılmasını ise *sıralı çiftler* (adjacency pairs) yerine getirmektedir. Sıralı çiftler soru sorma ve yanıt verme olarak iki parçadan oluşmaktadır (Sack, 1967; Sacks, Schegloff ve Jefferson, 1974; Sert ve diğerleri, 2015). Sıralı çiftlerdeki iki parça birbiriyle bağıntılı olarak oluşmaktadır. Diğer yandan, *yeğleme* ise yapılan eylemle ilişkilidir ve sıralı çiftler içerisinde yeğlenen eylem ve yeğlenmeyen eylem olmak üzere iki yönde belirlenmektedir (Seedhouse, 2005: 167).

Öznelerarasılık (intersubjectivity), konuşucuların birbirlerinin eylemlerini anlayarak kişilerarası bir anlaşmaya varmalarını ifade etmektedir (Seedhouse ve Walsh, 2010: 127). Bu anlaşma söz sıralarını konuşucular arasında dağıtarak belli bir dizi düzeni ve onarım sistemi yaratmaktadır (Sert ve diğerleri, 2015). Onarım, bu anlaşmanın sürdürülebilir olması için önemli bir araçtır. Konuşucular, konuşmadaki anlamsal uyuşmazlıkları çoğu kez onarım sayesinde gidermektedir. Etkileşimsel düzendeki unsurlar bağlam dışında gerçekleşmektedir. Ancak, konuşucular bu düzendeki unsurları "bağlama duyarlı" biçimde toplumsal eylemlerini yansıtmak amacıyla kullanmaktadırlar (Seedhouse, 2005: 168).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR

4.1. GİRİŞ

Bu bölümde tez çalışmasında ortaya çıkan bulgular sunulacaktır. Buna göre ilk olarak, çalışmada kullanılan çeviriyazılardaki bulgular üzerinden Türkçe günlük konuşma bağlamındaki SB'lerin kullanım sıklığı çalışmasına yer verilecek ve yapılan sıklık çalışması, SB'lerin günlük konuşmadaki sıklığını ve sayısal olarak en sık kullanılan SB'leri ortaya çıkaracaktır. Bununla birlikte, çalışmada yer verilen çeviri yazılarda görülen SB'lerin hangi sıklıkla hangi konumda yer aldıkları da ayrıntılı olarak sunulacaktır. Yapılan tüm bu çalışmalar SB'lerin günlük konuşmada hangi işlevlerle kullanıldığına dair bulguların kaynağı niteliğinde olacaktır.

Sıklık çalışmasından sonraki bölümde, SB'lerin günlük konuşmada hangi işlevlerle kullanıldığına dair bulgulara yer verilecektir. Bulguların ortaya çıkmasında alanyazında SB'ler ve işlevlerine dair yapılan diğer çalışmalar rehber olarak temel alınmıştır. Buna bağlı olarak, SB'lerin kişilerarası ve metinsel işlevleri; ayrıca bu işlevlere hangi yönlerden bağlı oldukları kesitler üzerinden gösterilecek ve betimlenecektir.

Bu tez çalışmasındaki bulgular, betimleyici niteliktedir ve temel olarak Türkçe günlük konuşmada sıklıkla kullanılan SB'lerin konum ve diğer özellikleri bakımından işlevlerinin ortaya çıkartılması hedeflenmektedir. Bu amaçla oluşturulan çeviriyazılar, Türkçede SB'lerin betimlenebilmesi için örnek niteliğindedir.

4.2. SIKLIK ÇALIŞMASI BULGULARI

Çalışmadaki sıklık çalışması üç açıdan ele alınmıştır. İlk olarak çeviriyazılar birbirinden ayrı olarak değerlendirilip SB'lere dair sayısal veriler ortaya konmuştur. İkinci olarak tüm çeviriyazılar birleştirilip SB'lerin kullanım sıklığı değerleri gösterilmiştir. Son adımda ise sözcelemedeki bulunma yerlerine göre SB'lerin konumları ve buna bağlı sayısal değerleri ortaya konmuştur.

Tablo 4'te çalışmada saptanan her bir SB'nin kullanım sıklığını gösteren sayısal değerlere yer verilmektedir. Toplamda 12 adet çeviriyazıya dayanan veri tabanına göre, çalışmada SB niteliğinde 29 birim saptanmıştır. Bu birimlerin saptanmasında alanyazındaki bazı kaynaklar rehber alınmıştır (bknz. Özbek, 1998; Yılmaz, 2004; Uçar, 2005). Diğer taraftan, SB'lerin saptanmasında İngilizcedeki SB'leri araştıran bazı kaynaklar da rehber alınmıştır (bknz. Zwicky, 1985; Blakemore, 1987; Schiffrin, 1987; Redeker, 1990; Fraser, 1999; Schourup, 1999; Aijmer, 2002). Bu SB'lerden bazıları sesçil birimlerden oluşurken bazıları da sözcüksel birimler olarak görünmektedir. Çalışmada saptanan ve sessel yükleri çeviriyazı aşamasında yazıbirimlerine dönüştürülen sesçil SB'ler şunlardır: **ya, ya:, hı:, hıhı, ha, a:, e** ve **e:**. Sesçil SB'lerden **ya** ve **ya:** ile **e** ve **e:** arasındaki seslem farkları göz önüne alınarak birbirlerinden ayrı gösterilmiştir. Bunun yanında **şimdi, ki, yok** ve **bak** gibi bazı birimlerin sözceleme sırasındaki diğer işlev ve özellikleri göz önüne alınarak sadece SB işlevli olanları sıklık çalışmasına dahil edilmiştir. Buna ek olarak, çalışmada çeviriyazılar arasındaki sözcük sayıları farkları göze çarpmaktadır. Bu farklılıkların nedeni, ses kayıtlarının doğal konuşma sırasında ve süre bakımından önceden planlanmadan yapılmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 4'te ÇEV1'den ÇEV12'ye kadar olan çeviriyazıların her birinin toplam sözcük sayısı ve bu sözcük sayıları içerisinde saptanan SB'lerin sayısal değerli görülmektedir. Çalışma günlük konuşma diline odaklandığı için alınan kayıtların doğal konuşma içerisinde gerçekleştirilmesine özen gösterilmiştir. Bu yüzden kayıtlar süre bakımından birbirinden farklıdır. Bu durum çeviriyazılardaki sözcük sayısını da etkilemiştir. Tablo 4'te SB birimlerinin zaman zaman farklı, zaman zamansa benzer dağılımlar sergiledikleri görülmektedir. Örneğin, **hı:** birimi ÇEV2'de 26 defa gözlenmişken, diğer çeviriyazılarda bu oran düşüktür. Bunun yanında **ya** ve **yani** gibi birimlerinin çeviriyazılardaki sözcük sayılarına oranla eşit dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu iki durum da doğal konuşmanın olağan akışına ve yer yer de bireysel konuşucu etkisineve biçemine işaret etmektedir.

Tablo 4: ÇEV1-ÇEV12 SB Sıklık Değerleri

Sözcük Sayısı	2584	2277	850	891	2220	581	1685	770	1337	763	1321	1263
Çev. No	ÇEV1	ÇEV2	ÇEV3	ÇEV4	ÇEV5	ÇEV6	ÇEV7	ÇEV8	ÇEV9	ÇEV10	ÇEV11	ÇEV12
SB	Sıklık Sayısı	Sıklık Sayısı	Sıklık Sayısı	Sıklık Sayısı	Sıklık Sayısı	Sıklık Sayısı	Sıklık Sayısı	Sıklık Sayısı	Sıklık Sayısı	Sıklık Sayısı	Sıklık Sayısı	Sıklık Sayısı
ya	34	19	10	3	34	11	22	7	11	10	11	24
ya:	23	3	9	8	12	3	8	5	2	4	1	14
şey	9	18	13	3	25	8	6	5	13	12	6	5
aynen	21	3	4	6	0	3	1	2	2	1	0	3
yok	10	5	2	4	2	2	3	2	0	0	1	3
falan	13	11	10	6	3	8	6	5	6	3	1	2
filan	1	0	0	0	3	0	0	0	6	1	0	5
yani	13	24	14	11	16	11	11	6	6	4	18	22
tamam	12	6	1	3	9	1	3	1	5	0	0	6
işte	13	11	4	3	11	2	8	10	14	2	3	5
hani	10	19	8	2	6	6	7	2	8	4	1	6
hıhı	10	8	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0
hı:	7	26	2	0	5	1	3	1	2	0	0	1
mesela	9	5	9	2	9	4	1	2	9	6	5	0
ki	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
şimdi	2	13	2	0	10	0	14	2	1	0	2	2
a:	5	6	2	1	1	3	8	1	2	1	1	1
bak	4	9	1	2	3	0	14	1	1	1	11	0
bi de	4	4	3	1	5	0	8	4	3	2	1	1
ha	5	8	3	2	7	1	6	2	2	1	1	0
peki	4	0	1	1	0	0	0	1	2	0	0	1
tabii	8	14	0	4	4	2	1	3	4	2	3	1
e:	1	1	0	1	1	1	7	0	3	5	6	4
yo:	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
e	4	5	3	1	0	0	14	2	0	0	4	0
aman	0	1	0	1	1	1	0	0	1	0	0	0
ondan sonra	0	4	0	1	6	1	3	1	0	0	3	1
sonra	0	4	1	0	1	0	4	0	1	0	0	1
hatta	1	2	0	2	0	0	2	1	0	0	1	0

SB'lerin çeviriyazılarda ayrı ayrı gösteriminin ardından veri tabanındaki tüm SB'lerin kullanım sıklıkları saptanmıştır. Tablo 5'e göre çeviriyazılardaki toplam sözcük sayısı 16,542'dir. Bu sözcüklerin içerisindeki toplam SB sayısı ise 1470'tir. Bu değerle birlikte SB'lerin kullanım oranına bakıldığında ise, toplam sözcük sayısının %8,88'nin SB işlevindeki birimlerden oluştuğu görülmektedir. Çalışmada saptanan SB'lerin sayısı ve %8,88 oranındaki kullanım sıklığı, SB'lerin sözlü söylemdeki önemine işaret etmektedir. Diğer tüm dilsel birimler içerisindeki bulunma oranı göz önüne alındığında, bu durum sözlü söylemde SB'lerin işlevsel olarak sıklıkla başvurulan birimler olduğunu göstermektedir. Bunun yanında, Tablo 5'e bakıldığında, her bir SB'nin kullanım sıklığının en çoktan en aza doğru sıralandığı görülmektedir. Buna göre, ilk beş SB arasında sırasıyla %13,33'le **ya**, %10,61'le **yani**, %8,36'yla **şey**, %6,32'yle uzun seslemli **ya:** ve %5,85'le **işte** göze çarpmaktadır. **Ya** ve **ya:** birlikte değerlendirildiğinde iki SB'nin kullanım sıklığı toplamda 289'dur. Oranlama yapıldığında toplam sözcük sayısının %1,74'ünü, toplam SB sayısının ise %19,65'ni **ya** ve **ya:** oluşturmaktadır. **Ya** ve **ya:** açık ara kullanım sıklığı en yüksek SB olarak saptanmıştır. Bunun yanında, kullanım sıklığı en düşük beş SB'ler arasında en azdan an çoka doğru olmak üzere sırasıyla %0,01'le **ki** ve **yo:**, %0,03'le **aman**, %0,05'le **hatta** ve %0,06'yla **peki** görülmektedir. Kullanım sıklıkları az olsa dahi, işlevleriyle ilgili veriler çalışmada saptanmış olup bir sonraki bölümde kesitler üzerinden örneklerle birlikte ele alınacaktır.

Tablo 5'teki değerlere bakıldığında bazı SB'lerin birbirine yakın ya da aynı oranda sonuçlar verdiği görülmektedir. Örneğin, en sık kullanılan **ya**, **yani**, **şey**, **ya:** birimleri 190-90 bandında yüksek biri oranda görülmektedir. **İşte**, **mesela**, **hani** ve **falan** birimleri ise birbirine yakın değerlerde 80-70 bandında görülmektedir. Bunun yanında **hı:** biriminden **e:** birimine kadar olan sırada SB'lerin kullanım sıklıkları 50-30 bandında görülmektedir. Bu sıradan itibaren devam eden birimlerdeki sıklık değeri 30-5 bandına kadar gerilemektedir.

Tablo 5: SB Sıklık Oran ve Sıralamaları

Toplam Sözcük Sayısı: 16,542				
Toplam Söylem Belirleyici Sayısı: 29				
Toplam Söylem Belirleyici Sıklığı: 1470				
Toplam Söylem Belirleyici Sıklık Oranı: %8,886				
Sıklık Sırası	**Söylem Belirleyici**	**Sıklık Sayısı**	**Toplam Sözcük Sayısına Oranı**	**Toplam SB Sayısına Oranı**
1	**ya**	196	%1,184	%13,333
2	**yani**	156	%0,943	%10,612
3	**şey**	123	%0,743	%8,367
4	**ya:**	93	%0,562	%6,326
5	**işte**	86	%0,519	%5,850
6	**mesela**	80	%0,483	%5,442
7	**hani**	79	%0,477	%5,474
8	**falan**	74	%0,447	%5,034
9	**hı:**	48	%0,290	%3,265
10	**şimdi**	48	%0,290	%3,265
11	**bak**	47	%0,284	%3,197
12	**tamam**	47	%0,284	%3,197
13	**aynen**	46	%0,278	%3,129
14	**tabii**	46	%0,278	%3,129
15	**ha**	38	%0,229	%2,585
16	**bi de**	36	%0,217	%2,448
17	**yok**	34	%0,205	%2,312
18	**e**	33	%0,199	%2,244
19	**a:**	32	%0,193	%2,176
20	**e:**	30	%0,181	%2,040
21	**hıhı**	20	%0,120	%1,360
22	**ondan sonra**	20	%0,120	%1,360
23	**filan**	16	%0,096	%1,088
24	**sonra**	12	%0,072	%0,816
25	**peki**	10	%0,060	%0,680
26	**hatta**	9	%0,054	%0,612
27	**aman**	5	%0,030	%0,340
28	**yo:**	3	%0,018	%0,204
29	**ki**	3	%0,018	%0,204

Çalışmada çeviriyazılarda yan yana gelebildikleri görünen bazı SB'ler saptanmıştır. Bu SB'lerin işlevsel boyutta anlamlı bir bütün oluşturduğu anlaşılmaktadır. Çalışmadaki bu tür SB'lerin kullanım sıklıkları aşağıdaki Tablo 6'da görülmektedir. Bu SB'lerle ilgili işlevsel boyuttaki bulgular bir sonraki bölümde sunulacaktır.

Tablo 6: Bitişik SB Görünümleri

Söylem Belirleyici	Sıklığı
yok ya	3
yok ya:	4
ya şey	5
ya: şey	3
tabii ki	4
bak şimdi	7
falan filan	7

Çalışmada SB'lerin sözce içerisindeki bulunma yerlerine ait sıklık değerlerine Tablo 7'de yer verilmiştir. Bu değerler konum bakımından SB'lerin ayrıntılı olarak gösterilmesini sağlamaktadır. **Hıhı** birimi konum bilgisi içermeyip sadece tek birimli bir sözce görünümde olduğu için bu sıklık çalışmasının dışında tutulmuştur. **Aynen, tamam, tabii** gibi SB'lerin de konum bilgisi içermeyen örnekleri ayıklanarak, bu örneklerin değerlerine bu sıklık çalışmasında yer verilmemişlerdir. Sözce başı, sözce ortası ve sözce sonu olmak üzere üç konumda görülen SB'ler toplam %49,54 oranında sözce başında, %20,25 oranında sözce ortasında ve %30,20 oranında sözce sonunda yer almaktadır. Karşılıklı konuşmadaki sözcelemenin özellikleri göz önüne alınarak **ama** ve **ve** gibi bağlaçlardan hemen sonra kullanılan SB'lerin konumu sözce başı olarak konumlanmışlardır. Sözce ortasında bulunan SB'ler ise herhangi bir dilsel birimden önce ya da sonra görülebilmektedir. SB'lerin sözce başında, ortasında ya da sonunda bulunmaları işlevsel özelliklerini etkileyebilmektedir. Bu özelliklerle ilgili bulgular sonraki bölümde ele alınacaktır.

Tablo 7: SB'lerin Sözcedeki Bulunma Yerleri

	Söylem Belirleyicinin Bulunma Yeri					
Bulunma Yerine Göre Toplam SB: 1437	**Sözce Başı**		**Sözce Ortası**		**Sözce Sonu**	
	Sıklık	**Oran**	**Sıklık**	**Oran**	**Sıklık**	**Oran**
Söylem Belirleyici	**712**	**%49,547**	**291**	**%20,250**	**434**	**%30,201**
ya	72		37		87	
ya:	15		0		78	
şey	35		83		5	
aynen	25		1		3	
yok	24		4		10	
falan	0		50		24	
filan	0		9		7	
yani	46		23		87	
tamam	34		3		10	
işte	37		26		23	
hani	55		9		15	
hı:	48		0		0	
mesela	34		4		42	
ki	3		0		0	
şimdi	34		10		4	
a:	32		0		0	
bak	42		0		5	
bi de	25		6		5	
ha	32		1		5	
peki	3		2		5	
tabii	30		3		13	
e:	15		14		1	
yo:	3		0		0	
e	33		0		0	
aman	2		3		0	
ondan sonra	17		1		2	
sonra	12		0		0	
hatta	4		2		3	

Yapılan sıklık çalışmaları SB'lerin işlevlerinin çözümlendiği bir sonraki bölüm için kaynak ve rehber niteliğindedir. Bunun yanında sıklık çalışmasının önemi, SB'lerin tüm sayısal değerlerinin döküm halinde sunulmasını sağlamıştır. Bu da, SB'lerin günlük konuşmada hangi oranda ve hangi konumda hangi sayıda kullanıldığına dair değerleri bu çalışma çerçevesinde göstermektedir.

4.3. İŞLEVLERLE İLGİLİ BULGULAR

4.3.1. Kişilerarası İşlev Bulguları

Bu bölümdeki bulgular, SB'lerin kişilerarası işlevler bakımından betimlenmesini amaçlamaktadır. Kişilerarası işlevler konuşucunun tepkilerini açığa vurduğu ve dinleyiciyle arasındaki etkileşimi sürdürmeyi amaçladığı işlevleri içermektedir. Bu amaçla kullanılan SB'ler karşılıklı konuşmadaki önemli işlevsel birimlerdir. Kişilerarası işlevler, Brinton'ın taksonomisinde iki açıdan incelenmektedir. Buna göre, konuşucunun geri tepkilerini ortaya koyan işlevler "konuşucu odaklı"; konuşucu ve dinleyici arasındaki etkileşimsel ilişkiyi dile getiren işlevler ise "dinleyici odaklıdır" (Brinton, 1996).

4.3.1.1. Konuşucu Odaklı Kişilerarası İşlev Bulguları

Konuşucu odaklı kişilerarası işlevde konuşucu, çeşitli biçimlerde gösterdiği tepki ve yanıtlarla karşılıklı konuşmayı sürdürmektedir. Brinton'a göre konuşucu, dinleyiciye yönelik tutum ve tepkilerini sözcelemede kullandığı SB'lerle ortaya çıkarmaktadır. Bunu yaparken ise çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Çalışmada konuşucu odaklı kişilerarası işleve sahip SB'ler **hı:**, **hıhı**, **a:**, **e**, **e:**, **ya**, **ya:**, **yok**, **yo:**, **yani** ve **şey** olarak bulgulanmıştır.

Yanıtsama (back-channel) yöntemiyle konuşucu, konuşmayı sürdürme isteğini ve dinleyiciyi anladığını belli ederken, *kaçınma* (hedging) yöntemiyle dinleyiciye yönelik çekinirliğini ortaya koymaktadır (Brinton, 1996: 37). Yanıtsama yanıtları, konuşucunun dinleyiciyi dinlediğini ve destekleyip desteklemediğini göstermek

amacıyla kullandığı SB birimleridir. Bu birimler söylemde genellikle sesçil birimlerle ifade edilmektedir. Bu çalışmada yanıtsama yanıtları olarak ise **hı:**, **hıhı**, **a:**, **e**, **ya** ve **ya:** birimlerine rastlanmıştır. Konumları bakımından incelendiğinde, **ya** dışındaki birimlerin sözce başında yer aldıkları saptanmıştır. **Ya** ve **ya:** hem sözce başında hem de sözce sonunda görülebilmektedir. **Hıhı** ise büyük oranda bütün bir sözce biçiminde kullanılmıştır.

Yansıtma birimlerinin yanında, konuşucu tutumunu belirten diğer birim ise **yok** birimidir. Çoğunlukla **yok** biçiminde görülen bu birim, zaman zaman kesitlerde **yo:** biçiminde ünsüz düşmesine uğramış biçimiyle de görülmektedir. **Yok** birimi konuşucunun diğer konuşucuyu onaylamadığı ve konuşuya karşı çıkma tutumunu belirtme durumlarında karşılaşılmaktadır.

Kesit 1:

a. G01; Buraya dedim güzel olur. Buraya dedim çok mu acır ama

H01; Acımaz. En çok acıyan yer şurası.

G01; En çok şurayı düşündüm. Bi de ayak bileği.

H01; **Hıhı.**

G01; Ayak bileğine istiyorum aslında ya: ama bi tek yazın görüncek.

b. G01; Yok hayır öyle değil ben İzmir'de istiyom. Hem gezmiş olurum diye düşündüm ama bilmiyorum.

H01; **Hıhı.**

c. G01; Hiç tatil yapamıyodur o şimdi.

H01; **Hıhı.**

G01; Kazanır kazanır yapar sonra nolcak.

Kesit 1'e göre H01, G01'in önermelerini onaylar biçimde her söz sırasında **hıhı**'yı kullanmaktadır: "G01; En çok şurayı düşündüm. Bi de ayak bileği", "H01; **Hıhı**". Buna göre **hıhı** birimi H01 ve G01 arasında konuşmanın sürekliliğini sağlayan bir birim olarak işlevlenmiştir. H01, G01'i dinlediğini göstermek ve dikkatinin onda olduğunu vurgulamak amacıyla **hıhı**'yı kullanmaktadır. **Hıhı** biçimsel olarak diğer yansıtma birimleri gibi sesçil bir birim olmakla birlikte onaylama yanıtı olarak sözcede tek başına kullanılmıştır.

Kesit 2:

a. E01; Yalnız çok güzel tasarlamış.

H01; Tasarladı.

E01; Çizim mi yaptı yoksa sana gösterip mi?

H01; **Hı:** çizim yaptı bana gösterdi. Olmuş mu dedi. Süper dedim.

E01; Çok güzel olmuş.

H01; Çok beğendim ya:.

E01; Güle güle kullan.

H01; Sağ ol.

b. H02; Kandil gelir, annesinden gördüğü gibi helva yapar dağıtır.

N02; **Hı:** yaptı yani şaşırmıştım.

H02; O hala her yerde yapar onu.

S02; Geçen sene kazı evinde aşure yaptım.

N02; **Hı:**.

c. G01; Belen de deniz kenarı. Demi? Diil mi?

S02; Diil. Yayla.

G01; **Hı:**.

S02; Arsuz deniz kenarı.

Kesit 2'ye göre **hı:** birimi konuşucular tarafından diğer konuşucuları anladığını ya da onayladığını göstermek amaçlı kullanılmıştır. **Hıhı**'dan farklı olarak **hı:**, tek birimli sözce olarak kullanılmasının yanında başka birimlerle yan yana gelerek sözce başında da kullanılabilmektedir. Kesit 2a'ya göre H01, E01'in sorusuna sözce başında **hı:** kullanarak olumlu yanıt vermektedir: "**Hı:** çizim yaptı bana gösterdi". Kesit 2b'de ise N02, diğer konuşucuları anladığını ve dinlediğini belirtme amacıyla her iki söz sırasında da **hı:**'ya başvurmaktadır. Kesit 2c'de benzer olarak, S02'nin öne sürdüğü bilgiyi anladığını belirtmek için G01'in **hı:**'yı kullandığı görülmektedir.

Kesit 3:

a. C03; Bunu aldım.

G01; **A:** güzel.

C03; Okudun mu sen bunu?

G01; Biliyorum o kitabı ama okumadım. Güzeldir ama biliyorum o kitabı.

C03; Bu şeymiş baya ünlü bi bilimkurgu yazarı.

G01; Bunun şey filmi var **ya:**.

b. G01; Ben şu an içmicem bi şey **ya**.

H01; Efes fıçı alcam. Sipariş versen?

E01; Yok ben de o zaman senle bir sipariş veriyim.

H01; **A:** ispiyoncusunuz mızıkçısınız.

H01; Ben bi efes fıçı alıcam.

G01; Ben birazdan alcam.

A01; Ben de birazdan alcam.

Çalışmada **a:** biriminin sürekli olarak uzun seslemli biçimde kullanıldığı görülmüştür. Kesit 3a'da uzun seslemli **a:** biriminin **güzel** gibi olumlayıcı bir ifadeyle kullanılması, G01 açısından C03'ün eylemine olumlu bir tepkisel ifade taşımaktadır: "C03: Bunu aldım", "G01; **A: güzel**". Olumlu olması bakımından buradaki **a:** birimi, G01'in C01'i onayladığını göstermektedir. Bu bakımdan konuşma, G01 ve C03 arasında geçen ilgili kitap konusu üzerinden devam etmektedir. Kesit 3b'deki G01, E01 ve H01 arasındaki konuşmada ise, **a:** biriminin kendisinden sonra gelen diğer birimlerle birlikte olumsuz ya da dinleyicileri uyarıcı bir anlamda olduğu görülmektedir. H01'in E01'in sipariş vermekle ilgili olan tutumuna tepki gösterdiği anlaşılmaktadır: H01; "**A: ispiyoncusunuz mızıkçısınız**". H01, **a:** biriminin desteğiyle diğer konuşuculara çıkışmaktadır; bir anlamda karşı çıkmaktadır. Konum bakımından incelendiğinde ise **a:** biriminin büyük oranda sözce başında kullanıldığı saptanmaktadır.

Kesit 4:

a. A07; Velhasılı iki tane serum verdiler orda. Zar zor geçti. Ultrason çektiler.

N02; Ultrasonda çıkıyo zaten. Halbuki doktorların ilk yaptırcağı şey.

A07; **E** abla bilsek çekiçez.

N02; Bana mide röntgeni çektirdiler. Bu dokuz eylüle geldik.

b. A07; Geldi baktı etti. Neyse orda mı burda mı şurda mı.

Z07; **E** senin hiç aklına gelmiyo muydu **ya**. Babam oldu.

A07; Hiç aklıma gelmiyo. Abla karın ağrısı diye-

Yukarıdaki kesitlere göre kısa seslemli **e** birimi konum olarak sürekli sözce başında kullanılmıştır. Kesit 4a'da A07'nin N02'ye "ultrason çektirmekle" ilgili çıkıştığı anlaşılmakta ve sezdirim **e** birimi ile güçlendirilmektedir: "A07; **E** abla bilsek çekicez". Kesit 4b'de de benzer olarak Z07'nin A07'ye çıkıştığı ya da A07'yi sözü edilen konu hakkında uyardığı anlaşılmakta ve bu anlam tekrardan sözce başındaki **e** birimi ile güçlendirilmektedir. Z07'nin A07'ye karşı olan tutumu ve A07'nin bu tepkiye olan tutumu ise, sözce sonlarındaki **ya** birimleri ile pekiştirilmiştir: "Z07; **E** senin aklına gelmiyo muydu **ya**", "A07; Hep... oluyo **ya**"

Kesit 5:

a. H01; **Ya:** ne gerek vardı::.

G01; **A:**.

H01; **A:** hediye mi aldın bana?

E01; **Ya** size çikolata getirdim ordan.

b. N02; Öğretmenevlerine geliyo musun?

A05; Şey mi diyosun sokağı mı diyosun böyle ağaçlı.

G01; Orası güzel diil ki **ya**.

N02; Güzel diil. Öğrenci pek gelmiyo oraya da

A05; **Yo:** güzel **ya:**.

S05; **Ya:** kötü değil aslında da öğrenci zamanı daha iyi oluyo.

c. B04; Bence tam tersi havuza çok girmeyin. Denize girin. Mikrop kapma olasılığı var.

T04; **Yok ya: o** havuzlar o kadar şey değildir bence.

B04; **Hı:** bir sürü insan giriyo canım.

Kesitlerden anlaşıldığı üzere yanıtsama birimlerinin kullanımı günlük konuşma söyleminde oldukça yaygın ve çeşitli biçimlerdedir. Buna göre, farklı yanıtsama birimlerinin benzer tutumları belirtmek için bir arada kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kesit 5a'da, aldığı hediye karşı olumlu tutumunu belirtmek isteyen H01'in her iki söz sırasında da farklı birimler kullandığı ve diğer konuşucuların da bu duruma ortak olduğu görülmektedir: "H01; **Ya:** ne gerek vardı", "H01; **A:** hediye mi aldın bana?", "G01; **A:**". Bu açıdan bakıldığında şaşırma ve sevinç gibi tutumları belirtmek amacıyla H01'in **ya:** ve **a:**'yı sözcelemenin başında kullandığı anlaşılmaktadır. Kesit 5b'de ise söz edilen yerle ilgili düşüncesini belirtmek isteyen G01'in sözce sonunda **ya** birimini kullandığı görülmektedir: "Orası güzel diil ki **ya**". Diğer taraftan, G01'in düşüncesine karşı çıkan A05 ve S05 **yo:** ve **ya:** birimleriyle birlikte konuyla ilgili tutumlarını göstermeye çalışmaktadırlar. Kesit 5c'de ise, B04'ün havuzla ilgili düşüncesine kesin olarak karşı çıktığı anlaşılan T04'ün **yok** ve **ya:** birimlerini bir arada kullandığı görülmektedir: "**Yok ya:** o havuzlar o kadar şey değildir bence". Bunun üstüne T04'ü onayladığı görülen B04 ise sözcelemeye **hı:** ile başlamaktadır: "**Hı:** bir sürü insan giriyo canım".

Kesit 6:

a. Z07; Bak kaç seneler geçti aradan. O zamanlar duymuştum bi doktorla evlendiğini.

A07; **E:**

Z07; Almanya'ya gitmişler. 11 sene kalmış. Neyse 11 sene sonra gelmişler.

b. A07; Kimse yok. Ortaya bi tane yemek hazırlamışlar.

N02; Hadi **ya:**.

Z07; **E:**.

A07; **Ya:** dinleyin diyom size. Kapa@- kapağını kaldırdık.

Z07; **E:**.

A07; Koca bi tabak kızartma hazırlamışlar.

Kesit 6a ve Kesit 6b'de konuşucuların yanıtsama birimlerini kullandığı görülmektedir. Buna göre, Kesit 6a'da A07 konuşucusu, Z07'nin konuşmasını sürdürmesi için **e:** birimini kullanarak konuşmaya yönelik tutumunu belli etmektedir. Kesit (b)'de ise üç konuşucunun farklı yanıtsama birimlerini birbirlerine yönelik kullandıkları anlaşılmaktadır. Konuşucular N02 ve Z07 öncelikle A07'yi dinlediklerini belli etmek için **ya:** ve **e:** birimlerini kullanmaktadır. A07 konuşucusu ise buna karşılık tutumunu belirtmek için **ya:** birimine başvurmaktadır: "**Ya:** dinleyin diyom size". A07'nin söylemini sürdürmesi için 07'nin ise yeniden **e:** birimini kullanarak A07'yi desteklemektedir.

Konuşucu odaklı kişilerarası işlevin diğer bir boyutu olan kaçınma yöntemleri, konuşucunun dinleyiciye karşı çekinirliğini gösterdiği ifadelerdir. Çalışmada kaçınma anlamında kullanılan **yani** ve **şey** birimlerinin kullanıldığı görülmüştür. Konum açısından ise her iki SB de kaçınma anlamıyla büyük oranda sözce başında rastlanmıştır.

Kesit 7:

N02; Balık da yediysen. Kızartma- o bana çok dokunuyodu. O gece çok kötü olmuştum.

A07; **Yani** balık değildi heralde. Gene bi ağrı. Dolan dolan dolan. Bi saat sonra tam hastaneye gidicektik. Kendiliğinden geçti gene. Hafifledi.

Kesit 7'de N02 ve A07 arasında geçen konuşmada, N02, A07'nin rahatsızlandığı gece balık yiyip yemediğini sorgulamaktadır. Buna karşılık A07 balık yeme durumuna karşı mesafelidir: "A07; **Yani** balık değildi heralde". Bu duruma karşı çekinirliğini ifade ederek sözce başında **yani**, sözce sonunda ise **heralde** birimlerini kullanarak konuyu açıklamaktadır ve ardından konuşmasına başka bir yönden devam ettiği görülmüştür: "A07; ...Gene bi ağrı. Dolan dolan dolan".

Kesit 8:

a. S03; Eklettiriyim mi?

C03; Süt mü? **Ya şey** bu biraz sert bu. Azcık ama az süt.

b. S03; Bak ben de aldım kartımı.

G01; Kim o diyorum. Sen olduğuna emin misin?

S03; O çıktı ya:.

C03; **Şey** bu liseden galiba demi?

S03; Evet.

Şey'in bazı durumlarda kaçınma stratejisi olarak kullanıldığı çalışmada bulgulanmıştır. **Şey**'in çekinirlik, duraksama gibi anlamlarda kullanımı sözce başı konumunda saptanmıştır. Kesit 8a'da S03, C03 ve G01 arasındaki konuşmada "kahveye süt eklettirme" konusunda C03'ün **şey**'i **ya** birimiyle birlikte sözce başında kullandığı görülmektedir. Konuşmanın devamındaki Kesit 8b'deki "kartın üstündeki eski fotoğrafı gösterme" konusunda ise C03'ün tekrar **şey** birimini kullandığı görülmektedir. Buradaki yapıda **şey** biriminin sağladığı çekinirlik anlamı, **galiba** birimiyle de desteklenmektedir: "C03; **Şey** bu liseden **galiba** demi?".

4.3.1.2. Etkileşime Dayalı Kişilerarası İşlev Bulguları

Etkileşime dayalı kişilerarası işlevde konuşucu ve dinleyici arasında paylaşıma ve dinleyiciyle yakınlık kurmaya odaklı görünümlere rastlanmaktadır. Brinton'a göre konuşucu, dinleyiciyle arasındaki etkileşimi ve anlaşılırlığı kontrol etmek amacıyla yaptığı çıkarımları doğrulayacak ve onaylayacak; aynı zamanda dinleyiciyle arasındaki işbirliğini ve yakınlığı güçlendirecek SB'lere başvurmaktadır (Brinton, 1996: 38). Etkileşime dayalı kişilerarası işleve sahip SB'ler çalışmada **tabii**, **tabii ki**, **tamam**, **aynen**, **yani**, **ha** ve **hı:** olarak saptanmıştır.

Kesit 9:

a. N02; Aktardan alman taşı da alırdık biz.. Soğan kabuğu, ceviz kabuğu. Hem renk veriyo hem besliyo diye.

H02; **Tabii** besler **tabii tabii**. Bilmem artık o koyuyo mu koymuyo mu-

N02; Belki koyuyodur.

b. S05; Ya şey var. O senin söylediğin gibi diil yani.

N02; **Tabii ki** içine koydukları kahve önemli-.

G01; Apartmana koyalım anne. Gelir getirir.

Kesit 9a'da **tabii** yapısının konuşucular arasındaki etkileşimi güçlendiren bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Kesitteki konuşucular N02 ve H02'nin birbirlerine karşı olumlayıcı ve destekleyici bir tutum sergiledikleri görülmektedir: H02; "**Tabii** besler **tabii tabii**". Bu olumlayıcı tutumun aynı önermede H02 tarafından **tabii tabii** biçiminde ikileme olarak da kullanıldığı göze çarpmaktadır. Kesit 9b'de ise benzer olarak N02'nin S05'nin önermesine destek göstererek olumlayıcı biçimde konuşmayı sürdürdüğü görülmektedir. N02; "**Tabii ki** içine koydukları kahve önemli". İki kesitte de konuşucular arasındaki yakınlık ve etkileşimin **tabii** ve **tabii ki** yapısıyla güçlendirildiği ve paylaşımların konuşucular tarafından olumlandığı saptanmaktadır. Konum bakımından ise **tabii** ve **tabii ki** yapısının kesitlere göre sözce başında ve sözce sonunda kullanıldığı görülmektedir.

Kesit 10:

a. G01; Benim esas planım- ama neydi ya:. Adanaya da gitmek böyle, adana Antakya hepsine gitçem falan diye-.

B04; **Tamam** o zaman sen Adana havaalanına git. ordan gelirsin bi şekilde.

G01; Adanada da geziyim böyle.

T04; Nasıl gelcek?

G01; Gelirim ben.

b. G01; Nasıl geliyim İskenderuna ordan.

B04; Ben gelirim artık Antakyaya arabayla.

G01; E sen gelirsin **tamam**.

T04; İskenderundan ne kadar ki Antakya?

B04; Yarım saat falan.

T04; Yakınmış.

Kesit 10'a göre **tamam** biriminin konum bakımından sözce başında ya da sözce sonunda kullanıldığı görülmektedir. Diğer yandan, **tabii ki** yapısıyla benzer olarak iki kesitte de G01 ve B04 arasında destekleyici önermelerin özellikle **tamam** birimiyle beraber kullanıldığı anlaşılmaktadır. Konuşucular arasındaki etkileşim doğrulama, onaylama gibi anlamlarla **tamam** birimiyle güçlendirilmektedir.

Kesit 11:

G01; O zaman güzel bi yere gidelim madem. Hipe gitmeyelim.

E01; **Aynen** bence de özellikle de Hipe gitmeyelim. Sardunyaya falan mı gitsek acaba?

G01; Olur.

E01; Fark etmez bana gerçi ama.

H01; 6;45 de çok güzel ama.

E01; Evet.

Tabii ki ve **tamam** yapılarıyla benzer olarak **aynen** birimi de konuşucular arasındaki desteği ve paylaşımları olumlayan bir özelliğe sahiptir. Kesit 11'de görüldüğü gibi E01, G01'in önermesini sözce başında **aynen** ve **bence** yapılarıyla beraber desteklerken aynı zamanda devamında destekleyici başka bir öneriyi de dinleyicilere sunmaktadır: "E01; Sardunyaya falan mı gitsek acaba". **Aynen** birimi bu noktada G01'in önermesini onaylama, G01'le benzer çıkarımlara sahip olduğunu belirtme anlamlarına sahiptir.

Kesit 12:

a. G01; E sen izmir'de okumadın mı zaten?

S03; Yok okudum da kartım var.

G01; Geçici kart **yani.**

S03; Geçici geçici. Geçici dediğim şeyi yok hani. İsmi yok.

b. S02; Kasım güzeldi mesela. Aralık güzeldi. Ondan sonra mütemadiyen yağmur başladı. Ama martın on sekizinden sonra temmuz gibi olmaya başladı.

N02; O zaman martın on sekizine kadar gidicen **yani.**

S02; Evet. Sonra gelirsen çok sıcak oluyo nem oluyo.

Yukarıdaki kesitlerde sözce sonunda kullanıldığı görülen **yani** birimleri, dinleyicilerin kendi önermelerinde belirttikleri bilgilerin konuşucu tarafından doğrulunun sorgulanması özelliğini taşımaktadır. Kesit 12a'da S03'ün sahip olduğu kartın nitelikleri G01 tarafından sorgulanmaktadır. Bilgilerin doğruluğu ise S03'ün söz sırasını tekrar almasıyla kesinleşmektedir: "G01; Geçici kart **yani**", "S03; Geçici geçici". Kesit 12b'de ise benzer biçimde sözce sonunda kullanılan **yani** birimi, S02'nin önermesinin N02 tarafından sorgulanmasını; başka bir deyişle S02 tarafından doğrulanmasını belirtmektedir: "N02; O zaman martın on sekizine kadar gidicen **yani**", "S02; **Evet**". Doğrulama isteği de tıpkı onaylama ve destekleme işlevlerinde olduğu gibi konuşucular arasındaki etkileşimin kurulmasına yardımcı olmaktadır.

Kesit 13:

a. H02; Saçına kına yakmışın heralde.

N02; Yok yakmadım kına. Boya.

H02; **Ha** kendi boya yani.

N02; Işık vurunca heralde kına gibi göründü.

b. N02; Aldın mı şeyi patoloji sonucunu?

A07; Bi ay içinde çıkıcak dedi.

N02; **Ha** daha çıkmadı mı?

A07; Mesajla size haber vercekler dedi.

N02; **Hı:** evet.

Doğrulama isteği belirten diğer bir birim ise **ha**'dır. Çalışmadaki kesitlere göre bu birim konuşucular tarafından sözce başında kullanılmaktadır. Kesit 13a'ya göre, N02'nin sunduğu bilginin doğruluğunu sorgulamak amacıyla H02'nin **ha** ile sözcelemeye başladığı görülmektedir: "H02; **Ha** kendi boya yani". Kesit 13b'de ise test sonucuyla ilgili bilgiyi tekrardan sorgulamak ve bu bilgiyi netleştirmek amacıyla N02'nin soru niteliğinde bir sözceleme yaptığı anlaşılmaktadır: "N02; **Ha** daha çıkmadı mı?"

4.3.2. Metinsel İşlev Bulguları

Bu bölümdeki bulgular SB'lerin metinsel işlevlerini yansıtmaktadır. Metinsel işlevli SB'ler anlam ve metnin yapısal ilişkisini düzenler niteliktedir. Halliday'e göre metinsellik ölçütü "bağlaşıklık ilişkisine" dayanmaktadır. Metnin yapısal bütünlüğü ve anlamsal bütünlüğü arasındaki bağ metinselliğin önemli bir dayanağıdır (2002: 175). Brinton'ın taksonomisinde yer alan metinsel işlevli SB'ler birçok yönden incelenmiştir. Buna göre metinsel işlevli SB'ler metin içerisinde *konu açma / kapatma / değiştirme*, *söz sırasını verme* ya da *söz sırasını koruma*, *yeni bilgiye* ya da *eski bilgiye atıfta bulunma*, *sıra bağımlı sözceleme yapma* ve *onarım gibi* birbirinden farklı görevler edinmektedir (Brinton, 1996: 37). Bu bölümdeki bulgularla birlikte, metinsel işlevli SB'lerin konum ve işlev bakımından betimlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada incelenen metinsel işlevler şunlardır:

1- Konu Açma ve Konu Kapatma
2- Söz Sırası Verme
3- Söz Sırasını Koruma
4- Konuda Değişim
5- Yeni Bilgi ve Eski Bilgi Gönderimi
6- Dizi Bağımlılığı
7- Onarım

4.3.2.1. Konu Açma ve Konu Kapatma

Bu bölümdeki bulgular, konu açma ve konu kapatma işlevlerine sahip SB'leri betimlemektedir. Konu açma odaklı SB'ler dinleyicinin dikkatini toplama ve konuşmaya dinleyiciyi çekmeyi amaçlamaktadır. Konu açma odaklı SB'lerin sıklıkla konum olarak sözce başında kullanıldığı görülmektedir. Konu kapatma odağında ise konuşucu, sözcelemeyi sonlandırırken söz sırasını dinleyiciye aktarabilmekte ya da konu değiştirerek konuşmaya devam edebilmektedir. Konu açma işlevindeki SB'lerin **bak, bak şimdi, ya, ya:** ve **e:** birimleri olduğu saptanırken konu kapatma işlevindeki birimler **aynen, tamam** ve **yani**'dir.

Kesit 14:

a. H01; **Bak** kulaklarım delik. üç tane burda, üç tane burda var.

E01; Yok muydu zaten?.

H01; Kapandı. iki tane burda bi tane burda vardı kapandı sonra. yeni açtırdım.

E01; Dövmecide mi yoksa şeyde mi?

H01; Hayır eczanede. Hatta diğerlerini de senle yaptırmıştık demi? Aşık paşa eczanesi var ya orda.

G01; Aynen.

H01; Yine orda yaptırdım.

b. N02; **Bak şimdi** şey öyle. Kaynarpınar var ya. Gittiniz mi Karaburun Kaynarpınar'a?

S02; Ben gittim.

N02; Gittin mi. Orası da öyle. Bak biz yıllar önce giderdik, orası çok güzeldi. Son işte U abin ölmezden önce bir iki gittik.

c. A07; **Bak şimdi** daha komiği var. Biz annem hani ablam var çoluk çocuk. İki öbür aile yengemler.

N02; Yengemler falan.

A07; Biz toplandık hatırlıyom. Seferihisar dolmuşu hemen hemen dolmuştu@@

Z07; Hayır gittik bi de yazlık diye gidiyoz. Çarda:k@@

A07; **Bak şimdi** dur neyse bulundu neresi olduğu.

Z07; Tütün tarlasında çardak gibi bi yer@

A07; Dinle anlatayım-

N02; E anlat hadi@

Kesit 14'te sıklıkla sözce başında kullanıldığı saptanan **bak** ve **bak şimdi** birimleri, dinleyicinin / dinleyicilerin dikkatini çekme özelliği taşımaktadır. Bu sayede konuya giriş yapan bir konuşucu, söylemine başlattığı konu üzerinden de devam edebilmektedir. Kesit 14a'da H01 konu açma acıyla bak yapısını kullanarak dinleyicilerin dikkatini yeni konuya çekmektedir: "H01; **Bak** kulaklarım delik. üç tane burda, üç tane burda var". Kesit 14b'de **bak** biriminin dikkat çekme özelliği **şimdi**'yle birleştirilerek güçlendirilmiştir: "N02; **Bak şimdi** şey öyle Kaynarpınar var ya". Kesit 14c'de de benzer olarak bak şimdi yapısı sözce başında kullanılarak söz sırasını A07'ye vererek konu açmasına yardımcı olmaktadır: "A07; **Bak şimdi** daha komiği var". **Bak şimdi** yapısı konu açmasının yanında konunun sürdürülmesi için de tekrardan sözce başında kullanılabilmekte ve bu sayede konuyu başlatan konuşucu söz sırasını koruyabilmektedir: Burada dikkat çeken bir diğer nokta ise ilgili önermedeki **bak şimdi**'nin bir diğer eylem yapısı **dur** birimi ile desteklenmesidir: "A07; **Bak şimdi dur** neyse bulundu neresi olduğu".

Kesit 15:

a. H01; **Ya** bu tişörtler azalarak bitsin **ya**.

E01; Hangisi?

H01; Beyaz tişört, önünde şey kırmızı kocaman Levi's yazıyo. Beş lira beş lira.

b. E01; Hava soğudu mu **ya:**? Bana mı öyle geliyor?

H01; Esiyo.

E01; Ben çünkü üşüdüm.

H01; Esiyo ama güzel esiyo. Ilık bi esinti meltem.

Konum olarak sözce sonunda ya da sonunda rastlanan **ya** birimi, yapı olarak kısa seslemli **ya** ya da uzun seslemli **ya:** olarak çalışmada görülmüştür. Tıpkı **bak** ve

bak şimdi yapıları gibi **ya** ve **ya:** yapıları da konu açma / yeni konuya giriş niteliğinde özellikler barındırmaktadır. Bununla birlikte **ya** ve **ya:** konum olarak sözce başında ya da sözce sonunda olmak üzere her iki konumda da görülebilmektedir. Kesit 15a'da H01 konu açmak ve dinleyicinin dikkatini toparlamak amacıyla **ya** birimini aynı sözce içerisinde iki defa kullanmaktadır: "**Ya** bu tişörtler azalarak bitsin **ya**". Kesitte de görüldüğü üzere, **ya** biriminin tekrarı hem sözce başında hem de sözce sonunda gerçekleşmektedir. Bu da, sözlü söylem özelinde SB'lerin aynı sözce içerisinde tekrarlanabileceğini ve konum olarak değişkenliklerine işaret etmektedir. Kesit 15b'de ise uzun seslemli **ya:** birimi sözce sonunda görülmektedir: "E01; Hava soğudu mu **ya:**". **Ya:** biriminin sözce sonunda yer alması, konu açma bakımından işlevlenmesinde bir değişim göstermemektedir. Sözce başında kullanılan konu açıcı **ya** gibi, sözce sonundaki **ya / ya:** da konu açıcı ve dinleyicinin dikkatini çekme özelliğine sahiptir.

Kesit 16:

a. N02; **E:** doğum günün kutlu olsun abla.

Z07; Teşekkür ederim.

N02; Nice yıllara.

b. Z07; **E:** nasılsınız?

N02; İyiyiz. Biz iki vasıta yapıcaktık ya aktarma-

Z07; Ama siz de kaçta çıktınız evden.

N02; Napıcağımızı bilemedik. En sonunda indik otobüsten. Gene otobüse bincektik. Vazgeçtik.

Uzun seslemli **e:** yapısının sözce başında kullanıldığında konu açma özelliğine rastlanılmıştır. Kesit 16a'daki kesitte görüldüğü gibi N02, doğum günü kutlama, dolayısıyla bu konuyu dinleyiciye açma gereksinimi duyarak **e:** birimini sözce başında kullanmakta ve dinleyicinin dikkatini doğum günü tebriğine çekmektedir: "N02; **E:** doğum günün kutlu olsun abla". Kesit 16b'de de benzer olarak konu açma / yeni konuya geçme özellikleri görülmektedir: "Z07; **E:** nasılsınız?". Dinleyiciye yöneltilen yeni konu soru biçiminde olmakla birlikte **e:** birimiyle de desteklenerek dinleyicinin dikkati yeni konuya çekilmektedir.

Konu kapatıcı işleve sahip SB'ler ise çalışmada **aynen, tamam** ve **yani** olarak saptanmıştır. Bu türdeki SB'ler konu kapatma ve söz sırasını başka bir konuşucuya aktarma gibi görevlere sahiptir. Konum açısından bakıldığında ise konu kapatıcı işlevindeki SB'lerin, konuşucular tarafından bütün bir sözce biçiminde tek başına kullanıldıkları görülmektedir.

Kesit 17:

a. H01; Hipe gidebiliriz, Hip Hip.

E01; Tamam oturmaya gidebiliriz.

H01; Ama Hip, tuzlu.

G01; Niye? Daha ucuz. Tuzlu mu?

H01; Kampanyası akşam sekize kadar. Kaçırdık.

G01; Hadi ya:.

H01; **Aynen**.

b. H01; Gençler gidelim mi?

E01; Gidelim.

G01; **Tamam**.

H01; Adisyonu alır mısın ablacım? Hadi.

c. S03; Geçiyo geçiyo. Geçici dediğim şeyi yok hani. İsmi yok.

G01; Geçici zaten kaç defa girip çıkıcan.

C03; **Yani.**

d. S05; Soda da içiyom. Aynı şekilde. Orda zaten yine bi şey var. Neydi o bozuk parayla alınan. Otomatlar var işte.

N02; Öyle mi alıyosunuz?

S05; 15 20 tane alıyom.

N02; Bi kere herkes 15 20 tane alıyo günde. Yine 15 20 lira para mı veriyonuz oraya?

S05; **Yani.**

N02; O kahve makinalarının ev tipi var mı?

S05; Var.

Kesit 17a'da konuşucular arasında "yer değiştirme konusu" üzerine bir konuşma sürmektedir. Konu birkaç yönden tartışıldıktan sonra ise H01 tarafından sonlandırılmaktadır: "H01; **Aynen**". Benzer biçimde Kesit 17b'de konuşucular arasında süregelen konuşma **tamam** denmesi üzerine son bulmakta ve söz sırası farklı bir konunun başlamasıyla birlikte bir diğer konuşucuya geçmektedir. Kesit 17c'de süregelen konunun **yani** ile birlikte sonlandığı ve aynı anda konuşucuların birbirini onayladığı görülmektedir: "G01; Geçici zaten kaç defa girip çıkıcan", "C03; **Yani**". Kesit 17d'de konuşucular arasındaki konu S05 tarafından **yani** ile sonlandırılırken ardından söz sırasını alan N02 ile birlikte yeni bir konuya geçildiği anlaşılmaktadır: "O kahve makinalarının ev tipi var mı?".

4.3.2.2. Söz Sırası Verme

Söz sırası veren SB'ler doğrudan dinleyiciye odaklı olarak söz sırasının aktarıldığı bulgularını taşımaktadır. Söz sırasının aktarılması sırasında, dinleyici tetiklenerek konuşmaya başlaması amaçlanmaktadır. Çalışmada söz sırası verme işlevindeki SB olarak **peki** ve **ha** birimleri saptanmıştır.

Kesit 18:

a. G01; Pacın açılımı ne **peki**?

B04; Ne biliyim ben.

b. E01; Parayı nerden buldun **peki sen**? Taksit mi?

G01; Kazanıyo.

H01; Tabii kazanıyom@.

c. S05; Kılıç balığı yedik. Şurda restoranda.

Z07; Güzel miydi?

S05; Çok güzeldi.

Z07; Nasıl pişirildiği de önemli.

S05; Böyle dilim dilim yapmışlar. Bütün balığın hepsini aldık üç kilo.

Z07; **Peki** hesabı şirket mi ödüyo kendiniz mi?

S05; Biz ödüyoz ya:

Peki birimi konum bakımından değişkenlik göstermektedir. Kesitlerde de görüldüğü üzere **peki**, sözce başında sözce ortasında ve sözce sonunda olmak üzere her bir konumda görülmektedir. Diğer yandan **peki**'nin soru yapısındaki sözcelerde söz sırası verme anlamında kullanıldığı saptanmaktadır. Bunun yanında, konum olarak çeşitlilik göstermesi **peki**'nin söz sırası işlevine etki etmektedir. Başka bir deyişle, her bir konumda söz sırası işlevi devam etmektedir. Kesit 18a'da sözce sonunda kullanılan **peki**, söz sırasının dinleyiciye geçmesine yardımcı olmaktadır: "G01; Pacın açılımı ne **peki**?", "B04; Ne biliyim ben". Söz sırasının dinleyiciye verilmesi aynı zamanda konunun sürekliliğini de vurgulamaktadır. Kesit 18b'de sözce ortasında kullanılan **peki**, iki dinleyicinin de söz sırasını birbiri ardına almasını sağlamaktadır: "E01; Parayı nerden buldun **peki** sen? Taksit mi?", "G01; Kazanıyo", "H01; Tabii kazanıyom". Kesit 18c'de ise sözce başında yer alan **peki**, bir yandan söz sırasını her iki dinleyiciye de aktarırken bir yandan da kesitten anlaşıldığı üzere konuda kaymaya neden olmaktadır: "S05; Böyle dilim dilim yapmışlar. Bütün balığın hepsini aldık üç kilo", "Z07; **Peki** hesabı şirket mi ödüyo kendiniz mi?", "S05; Biz ödüyoz ya:".

Kesit 19:

a. Z07; Bu nöbetçi heralde **ha**? Gece de açıktır.
N02; Heralde çünkü açık değildi o pazar günü.

b. G01; Kek kalıbı istedi de. Hani bulamazsam buzdolabı al diyo.
S03; Buzdolabı **ha**?
C03; Her odaya falan böyle.

Kesit 19a ve Kesit 19b'de **ha** biriminin konuşucular tarafından sözce sonunda kullanıldığı görülmektedir. Kesit 19a'da **ha**'yla birlikte sözce soru tümcesi niteliğine dönüşmekte ve Z07'nin söz sırasını N02'ye aktardığı görülmektedir. Kesit 19b'de de benzer olarak **ha**, sözceyi soru tümcesi niteliğine dönüştürürken C03'3 söz sırasının aktarıldığı anlaşılmaktadır.

4.3.2.3. Söz Sırasını Koruma

Söz sırasını koruma niteliğindeki SB'ler aynı zamanda sözceleme içerisinde "doldurucu sözcük" (filler) olarak da işlev kazanmaktadır. Doldurucu sözcükler sözce içerisinde *çalkalamalı* (sözce başında, ortada herhangi bir sözcüksel yapının yanında ya da sözce sonunda) olarak konumlanabilmektedir. Söz sırasının korunmasının yanında, konuşucunun konuşma anında duraksadığı durumlarda da doldurucu sözcüklere rastlanmaktadır. Bu tür duraksamalar sırasında söz sırasının dinleyiciye geçmesini engellemek için konuşucu, sözcelemenin olağan akışında bazı boşluklara "doldurucu sözcükleri" yerleştirerek zaman kazanmakta ve aynı zamanda söz sırasını da korumaktadır. Çalışmada doldurucu işlevindeki SB'ler olarak **işte, şey, ya şey, ya** ve **e:** birimleri saptanmıştır.

Kesit 20:

a. H01; Bostanlıya gittik **işte**. Biraz oturup kalkıcaktık, vapur saatleri geç diye ne de olsa seyrek geliyo diye hadi dedik oturalım birazcık daha. Hem dedim iş öğrensin dedim, o da **işte** dövmesini izledi. Tam dövme yapıyodu onu izledi.

E01; Peki dövmeci mi olmak istiyo?.

H01; Aynen.

b. H01; O da gelicekti. Gelicek daha doğrusu hala. Biraz geç gelicem dedi. Tamam dedim.

E01; On ikide mi gelcek?

H01; Aynen kaçta gelcek yani.

E01; Ben dün dedim **işte**. Çıkalım bi şeyler yapalım diye **işte**. O da gelcekmiş dedi. Dedim şey yapmasın. Benim doğum günüm demesin.

H01; Doğum gününü üstlenmesin diyo. Bi bakmışız diyo onun doğum gününü kutluyoz.

G01; Olabilir. Hiç ses çıkmıyor ondan da.

Söz sırasının korunmasına yardımcı olan **işte**, bu işleviyle konum olarak sözce ortasında ya da sözce sonunda yer almaktadır. Özellikle **işte**'nin sözce sonu konumu sözceler arasındaki bağlaşıklık ilişkisini de açığa çıkarmaktadır. Kesit 20a'da

görüldüğü gibi, H01 **işte**'yi ilk olarak sözce sonunda ikinci olarak ise sözce ortasında **o da** yapısından sonra kullanmaktadır. Kesit 20b'de de benzer olarak E01, birbiri ardına sözcelerde **işte**'yi sözce sonunda kullanmaktadır. Her iki kesite de bakıldığında sözce ortasında ya da sonunda konumlanan **işte**, konuşucuların akışkan ve bağlaşık biçimde sözcelemelerini tamamlamalarına sağlarken söz sıralarını tutmalarına yardımcı olmaktadır.

Kesit 21:

a. E10; Aslında Türkiye gibi **e:** baktığında **şey** açısından yeşilliğin yetişebilmesi açısından bi çok yerde yapılabilir ama burda gerçekten gereksiz lüks görülebilir.

b. E10; **Şey** yapamıyoruz. Onun **e:** daha farklı yönlerine bakmakla uğraşmak zaman kaybı gibi geliyo. Oysa ki zaten onu tamamlayınca aslında bütün olucaksın.

N10; Aynen öyle. Dediğin gibi yani mesela bu yeşilin bi farkı olması lazım dimi.

c. S02; Şehir nefes almıyo.

N02; Bak şimdi **şey** de öyle. Kaynarpınar var **ya**. Gittiniz mi Karaburun Kaynarpınar'a?

S02; Ben gittim.

d. H01; Böyle bi kalemi ucuyla sürtüyomuşsun gibi.

E01; **Ya şey** diyolar. Yara oluyo o bilmem ne.

Bu alıntıda uzun seslemli **e:** birimi, **ya** ve **şey** konuşucuların sözceleme sırasında kullandıkları doldurucu nitelikteki yapılara işaret etmektedir. **E:** birimi sesçil bir doldurucu yapı olarak konuşucunun duraksamalarını yansıtmaktadır. Kesit 21a'da **gibi** ve **baktığında** arasındaki boşlukta konuşucunun duraksağı ve buraya **e:**'yi yerleştirdiği görülmektedir. Kesit 21b'de de aynı doğrultuda **onun** ve **daha** birimleri arasındaki duraksamada konuşucu **e:**'ye başvurmaktadır. Buradaki amaç konuşucu açısından söz sırasının korunması ve sözcelemeyi sürdürmek için zaman kazanmaktır. **E:**'ye benzer olarak **şey** ve **ya**, konuşucunun duraksamalarında doldurucu göreviyle yer alan SB'lerdir. Ardından gelen sözceye öncül olduğu görülen **şey** ve **ya şey**, bu

özelliğiyle diğer sözcedeki birimlerle metin içi öngönderimsel bir ilişki kurmaktadır: "E10; ...**şey** açısından **yeşilliğin yetişebilmesi** açısından", "N02; Bak şimdi **şey** de öyle. **Kaynarpınar** var ya". Kesit 21b ve 21c'ye bakıldığında, **şey** ile "yeşilliğin yetişebilmesi" yapıları ve **şey** ile "Kaynarpınar" yapıları arasında öngönderimsel bir ilişkinin olduğu görülmektedir. **Ya** ve **şey** aynı zamanda konuşucunun söz sırasını korumasına ve konuşmasını sürdürmesine yardımcı olmaktadır: "E10; **Ya şey** diyolar. Yara oluyo o bilmem ne". Konum olarak bakıldığında ise, üç SB de dağınık görünümlüdür. Sözce başında, sözce ortasındaki birimlerden önce ya da sonra ve sözce sonunda olmak üzere her alanda görülebilmektedir.

Kesit 22:

a. N02; On beş gün aşağı yukarı kaldı burda. **Şimdi** o zaman bizim **e: şey** kuyunun motoru ses yapıyo **şimdi**. Açıyoz çeşmeyi takır=takır.

Kesit 22'de **şimdi** biriminin söz sırasını koruma amaçlı N02 tarafından kullanıldığı görülmektedir. **Şimdi** birimi doldurucu göreviyle beraber aynı zamanda sözceler arasında bağlayıcı olma özelliğini de taşımaktadır. Bununla birlikte sözceleme sırasında N02'nin **şimdi**'yi aynı sözce içerisinde başta ve sonda olmak üzere iki kez kullandığı görülmektedir. Ayrıca aynı sözce ortasında **e: şey** yapısı da kullanılmıştır. Bu birimlerin hepsi söz sırasını tutmada güçlendirici bir özellikle diğer birimler arasındaki boşlukları doldurmaktadır: "**Şimdi** o zaman bizim **e: şey** kuyunun motoru ses yapıyo **şimdi**".

4.3.2.4. Konuda Değişim

Brinton'a göre konudaki herhangi bir "kayma", konunun değişmesi, konunun kısmen değişmesi, genişlemesi ya da daralması (ayrıntılandırılması / açıklanması) gibi birçok farklı nitelikte olabilmektedir (1996: 37). Konudaki değişim, konunun genişlemesi, yeni konuya başlama, konunun kısmen değişmesi, konunun ayrıntılandırılması veya konuya açıklık getirilmesi, konunun tanıtılması, örneklendirilmesi gibi birçok nitelikte olabilmektedir. Dolayısıyla bu durum, konunun konuşucu tarafından çeşitli yönlerden geliştirildiğine işaret etmektedir. Bu çerçevede

bu bölümdeki bulgular konuda değişim genel başlığı altında incelenmiştir. Çalışmada konuda değişim işlevindeki SB'ler **mesela, falan, filan, yani, işte, hani** ve **ki** olarak saptanmıştır.

Kesit 23:

a. H01; **Mesela** bi kadın geldi. tanıdık diil. Onu anlatçam şimdi. Ayak bileğine küçücük bi şey istedi, böyle zincir gibi küçücük.

b. S05; **Mesela şey mesela** bu verimlilik projesi için **falan** almanyadan duyulmuş olsa **falan**, bu muhabbet o: kıyamet kopar öyle söyliyim ben sana.

c. N02; Ama gerçekten öyle. **Mesela** burda siz yoktunuz. Bi kere kaldın sen burda. Yıllar önce ama. On beş gün falan kaldın sen. Anaa helva yaptı dağıttı burda.

d. G01; Ya: Hasanağa parkının- bahçesinin oralarda. Fellini **falan** var ama onun gerisinde diyo.

A05; Mezarlığın **filan** olduğu yer.

S05; Oralarda işte.

N02; Vatan- var oralarda

G01; Vatan'dan geri.

e. G01; Onların bi iletişim şekli var. Şarkıları **mesela**. Ne kadar uzunlukta işte desibel **falan filan**.

Alıntıda **mesela, falan, filan, falan filan** ve **işte** yapılarının örneklendirme amaçlı kullanıldıkları görülmektedir. Sözcelemelerdeki konular örneklendirme bakımından geliştirilmiştir. Örneklendirme biçimi tüm bir sözce bütününde ya da sadece sözce düzeyinde olabilmektedir. Kesit 23a'da görüldüğü üzere, sözce başı konumundaki **mesela** sözce boyutunda örneklendirme yapmıştır: "H01; **Mesela** bi kadın geldi". Kesit 23c'de de benzer bir durumla karşılaşılmıştır: "N02; ...**Mesela** burda siz yoktunuz. Bi kere kaldın sen burda". **Mesela**'nın tekrarlı biçimde kullanıldığı durumlar görülmüştür: "S05; **Mesela şey mesela** bu verimlilik projesi için". Diğer taraftan **falan, filan** ya da birleşik olarak **falan filan** yapıları ve **işte** birimi örneklendirme yaptığı görülen SB'ler arasındadır: "A05; Mezarlığın **filan** olduğu yer" , "G01; Ne kadar ne uzunlukta **işte** desibel **falan filan**" , 'G01; Fellini **falan** var".

Kesit 24:

a. Y08; Narlıdere uzak ama ya:.

G01; Uzak ama olsun. **Yani** aşağıda teyzem var. İstediğimiz zaman gelip gideriz. Buca'nın da olanakları çok yani. Hasanağa parkı var. Biliyo musun sen orayı.

Y08; Bilmiyom.

b. A07; Abla şimdi benim şöyle oldu. İlk geçen sene heralde. Bi pazar günü spora gidiyom. **Yani** gittim geldim spordan. Bi kahvaltı ettik. Kahvaltıdan yarım saat bi saat sonra bi ağrı bi sancı.

c. G01; Ya hareketli değildim. **İşte** söyleneni yapardım sadece. Biri vardı mesela. **Ki** ben severdim onun. Bi gün konuştuk **İşte** napıyosun falan anlattım.

d. A05; Siz de tam böyle ama şey göbeğine- yerleştiniz yani.

N02; Biz göbeğindeyiz. **Hani** bu tarafımızda kafeler bu tarafımızda da tek yön önümüzden geçiyolar. Ben rahatsız olmuyom **yani**. Açıkça söyliyim. Ondan rahatsız olmuyom.

Konunun geliştirilmesi sağlayan diğer SB'ler arasında ise **yani**, **işte**, **ki** ve **hani** yer almaktadır. İşlevsel olarak ise, bu SB'lerin konunun kısmen değişimini ya da genişletilmesini sağlar nitelikte olduğu saptanmıştır. **Ki** ise özellikle arasöz görevinde bulunmaktadır. Bu işlevdeki **işte** ve **ki**'nin özellikle sözce başında yer aldığı görülmüştür. Kesit 24c'de görüldüğü üzere, **işte** ve **ki** sözce başında yer almakta ve kısmen konu değişimine yol açmaktadır: G01; "Ya hareketli değildim. **İşte** söyleneni yapardım sadece. Biri vardı mesela. **Ki** ben severdim onu". Bu SB'lerle birlikte konu tamamen değişmemekle birlikte, konunun yön değiştirdiği; başka bir deyişle "konuda kayma" olduğu görülmektedir. **Ki** bu bakımdan içinde bulunduğu sözceyi arasöz konumuna çekmektedir. **Yani** ve **hani**'de ise konu değişiminden çok konunun genişlemesi ya da daha ayrıntılı biçimde netleştirilmesi ya da açıklanması söz konusudur. Konuşucu bu SB'lerle konuyu açıklığa kavuşturma gereksinimini gidermeye; yani dinleyiciye durumunu anlatmaya çalışmaktadır. Kesit 24a'da G01 öncelikle bir yerin uzaklığından söz ederken hemen ardından sözce başı **yani**'si ile başladığı sözcesi ve devamında sözce sonu **yani**'si ile sürdürdüğü sözcesiyle, bu

durumu başka bir açıdan değerlendirerek açıklığa kavuşturmaktadır: "G01; Uzak ama olsun. **Yani** aşağıda teyzem var... Buca'nın da olanakları çok **yani**". Kesit 24b'de sözce başı **yani**'si ile birlikte bir önceki sözceyle ilgili dinleyiciye açıklama yapılmakta ve konu netleştirilmektedir: "A07; ...Bi pazar günü spora gidiyom. **Yani** gittim geldim spordan". Kesit 24d'de de benzer biçimde konunun netleştirilerek ve açıklanarak dinleyiciye aktarılması durumu söz konusudur. Bu kesitte ise sözce başında kullanılan **hani** ve sözce sonunda yer alan **yani** göze çarpmaktadır: "N02; "Biz göbeğindeyiz. **Hani** bu tarafımızda kafeler bu tarafımızda da tek yön önümüzden geçiyolar. Ben rahatsız olmuyom **yani**".

Kesit 25:

N02; Benim önce mideye baktılar. Mide röntgeni çektirdi. Mide röntgeni çok kötü bi şey. Ultrason kolay. **Şimdi** aç geliyosun mide röntgeni çekilceği zaman. U dedim valla dedim çekilsin şurda güzel bi yerde kahvaltı yapalım dedim ben.

Kesit 25'te N02'nin sözce başındaki **şimdi** birimini konuyu açıklama amacıyla kullandığı görülmektedir. N02, "röntgen" konusuyla ilgili vediği bilgiyi ayrıntılandırmaktadır: "**Şimdi** aç geliyosun mide röntgeni çekilceği zaman". **Şimdi** birimi aynı sözcede aynı zamanda söz sırasını koruyucu niteliktedir ve sözceler arasındaki bağlayıcılığı güçlendirmektedir.

4.3.2.5. Yeni Bilgi ve Eski Bilgi Gönderimi

Sözceleme sırasında dinleyiciye eski bilgilerin anımsatılması ya da yeni bilgilerin sunulması, metin ve sözceleme arasında eski ya da yeni bilgi bağlamında bir ilişki kurulduğuna işaret etmektedir. Bu gönderimsel ilişki, metnin bağlaşıklık ve tutarlılık özelliklerinin bir parçası konumundadır. Bu çerçevede, SB'ler eski ve yeni bilgilere gönderimde bulunarak dinleyiciyi harekete geçirmektedir. Bu bölümde de sözceleme sırasında eski ve yeni bilgilerin hangi biçimlerde metin içinde sunulduğu üzerine bulgulara yer verilmektedir. Yapılan çalışmada **bi de** yapısının yeni bilgiye, **hatta** ve **hani**'nin ise eski bilgiye gönderimde bulunduğu saptanmıştır.

Kesit 26:

a. S05; Böyle dilim dilim yapmışlar. Bütün balığın hepsini aldık üç kilo.

Z07; İş yerinden mi?

S05; **Bi de** ayvalık lokması.

Z07; Ayvalık lokması nasıl oluyo?

S05; Levreğe sarılmış ahtapot kalamar karides.

b. N02; Ama bizim şey oraya gitmemiz çok zaman alcaktı. Berbat o yol.

Z07; Evet iki aydır en az o yoldan geçmiyoruz heralde. Ben çok kötü oldum.

A07; Hangi yol?

N02; Cadde. Her tarafları kapattılar. Cumartesi. Trafik kötü olur. **Bi de** çamur her taraf. Yavaş gidiyo. Ablam gelir bizi bekler. Anlaşamazdık yani.

Kesit 26'ya göre, ses düşmesine uğrayan **bi(r)** biriminin de ile birleşerek **bi de** biçimde kullanıldığı görülmektedir. **Bi de** yapısı yeni bilgiyi dinleyiciye açıklamak amacıyla kullanılmakta ve sözce başında yer almaktadır. Kesit 26a ve Kesit 26b'de görüldüğü üzere, **bi de** yapısıyla başlayan sözceler dinleyiciler için yeni bilgiler içermektedir. Yeni bilgilerle birlikte konu değişimi de alıntı boyunca görülebilmektedir: "S05; Bütün balığın hepsini aldık üç kilo...**Bi de** ayvalık lokması", "N02; Trafik kötü olur. **Bi de** çamur her taraf. Yavaş gidiyo".

Kesit 27:

a. A07; Yaz mıydı kış mıydı abla?.

Z07; Sonbahardı belki de.

A07; Bahar mıydı.

Z07; Ya sonbahardı ya ilkbahardı. Yağmur yağıyodu. Üşümüştük **hatta**.

b. A07; Safra kesesini Eşrefpaşa'da oldu öyle mi.

N02; Dört gün kaldı **hatta**.

Z07; Ben de dükkana gitmiştim o zaman.

A07; Dört gün hastanede mi yattı babam?

c. G01; Nasıl gitmiş acaba oraya?. Onun ablası da orda. Ben gittim ya okula. O da ordaydı. Ablası da orda çalışıyomuş. **Hatta** bize yemek falan ısmarladı.

Y08; Hmm. Sevmiyom ben o kızı ya. Soğuk. Bana da mesaj attı iki kere. Görüşelim falan.

Kesit 27'ye göre, sözce sonunda ya da sözce başında kullanılan **hatta** birimi ile birlikte, eski bilgilerin dinleyiciye hatırladığı ya da eski bilgiler ile ilgili dinleyicinin bilgilendirildiği görülmektedir. Kesit 27a'da söz edilen mevsimle ilgili olan bilginin netleştirilmesi için konuşucunun eski bilgiyi dinleyiciye anımsattığı görülmektedir: "Z07; ...Üşümüştük **hatta**". Benzer olarak Kesit 27b'de de söz edilen konu ve kişiyle ilgili olan bilgilerin konuşucu açısından dinleyiciye kanıtlanması açısından eski bilgilere başvurulmuştur: "N02; Dört gün kaldı **hatta**". Kesit 27c'de ise söz edilen kişiyle ilgili bilgilerin desteklenmesi için eski bilgilerin konuşucu tarafından dinleyiciye aktarıldığı görülmektedir: "G01; **Hatta** bize yemek falan ısmarladı".

Kesit 28:

a. G01; Neresi o?

N02; Kaynarpınar. Sen **hani** denize böyle girdin ya mağara gibi yerlerden.

G01; Tamam güzeldi orası.

b. S05; İki farklı kahve çeşidi var orda. Bi neskafe atılan var. Direkt neskafe koyulan var veya neskafenin şeyleri var tabletleri var. **Hani** sen tablet getirmiştin ya eve. Hatırlıyo musun?

N02; Hıhı evet.

Hatta ile benzer olarak **hani** birimiyle de eski bilgiler konuşucu tarafından vurgulanabilmekte ve dinleyiciye aktarılmaktadır. Kesit 28a'da konuşucu eski bilgilere dayanarak daha ayrıntı bilgilerle söz edilen yeri betimlemektedir: "N02; Kaynarpınar. Sen **hani** denize böyle girdin...". Anımsatılan bilgiler dinleyici tarafından da onaylanmaktadır: "G01; Tamam güzeldi orası". Benzer olarak Kesit 28b'de, konuşucu konu ilgili eski bilgilerine gönderimde bulunmakta ve dinleyiciyi bilgilendirmektedir: "S05; ...neskafenin şeyleri var tabletleri var. **Hani** sen tablet getirmiştin ya eve...". Bu bilgiler dinleyici tarafından da onaylanmaktadır: "N02; Hıhı evet".

4.3.2.6. Dizi Bağımlılığı

Sözcelerin dizilenmesi ve birbirine bağlanması "dizi bağımlılığı" kavramına işaret etmektedir. Sözcelerin dizi bağımlı olması birbirleri arasındaki tutarlılık ve bağlaşıklık ilişkilerini güçlendirici niteliktedir. Bu bölümde dizi bağımlılığını yansıtan **sonra** ve **ondan sonra** ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Kesit 29:

a. Y08; İşte Alaçatı'ya gittim. İşte şey sen söyle. **Ondan sonra** işte öyle şey dedi.

b. N02; Böyle uzun sedye gibi bi şey. Tahterevalli gibi bi şey. Oraya yatırdılar beni. **Ondan sonra** o yaptırtıkları şeyi de verdiler. Bi içirttiler bana. Delircem ben.

c. G01; E kusmadın mı sonra?.

N02; Kusmadım. Çok kusucak gibi oluyosun kusamıyosun. Öyle bi durum. **Sonra** sonucunu aldım götürdüm. A: yok bi şey dedi.

Alıntılarda sözcelerin arasında dizi bağımlılığı olduğu görülmektedir. Sözcelerin birbirine yapısal ve anlamsal olarak bağlanabilmesi; tutarlı bir metin oluşturabilmesi içinse **sonra** ve **ondan sonra** yapılarının kullanıldığı görülmektedir. Kesit 29a'da bir durumdan diğer bir duruma geçişi ifade eder biçimde **ondan sonra** yapısına başvurulmuştur: "Y08; İşte Alaçatı'ya gittim... **Ondan sonra** işte öyle şey dedi". Kesit 29b ve Kesit 29c'de ise, olaylar arasında sıralamalar **ondan sonra** ve **sonra** yapılarıyla beraber dinleyiciye sunulmaktadır: "N02; Oraya yatırdılar beni. **Ondan sonra** o yaptırtıkları şeyi de verdiler. Bi içirttiler bana", "N02; Kusmadım... **Sonra** sonucunu aldım götürdüm...". Alıntılar incelendiğinde, sözcelerin tutarlı olarak sıralanmasının sözcelemenin akışkanlığını ve bağlaşıklığını etkilediği görülebilmektedir.

4.3.2.7. Onarım

Sözceleme sırasında zaman zaman konuşucu onarım yapma gereksinimi duymaktadır. Bu işlem islem iki biçimde yönetilmektedir. Öncelikle, konuşucu kendi sözcesini onarabilmekte; başka bir deyişle kendi söylediğini yapısal-biçimsel olarak ya da konunun içeriği bakımından düzeltebilmektedir. Diğer yandan, konuşucu bir diğer konuşucunun sözcesini onarabilmekte ya da düzeltebilmektedir. Böylece, diğer konuşucunun eksik ya da hatalı bilgileri tekrardan gözden geçirilerek konuşma sırasında düzeltilmektedir. Çalışmada bulgulanan onarım işlevli SB'ler şunlardır: **ha, yani, aman, aman şey, e:** ve **e: şey**'dir.

Kesit 30:

a. A07; Koca bi tabak kızartma hazırlamışlar.

N02; **Ha** başka bi şey kalmış demek ki benim aklımda.

b. G01; Buzluk alıyomuşum. Sırf buzluk satılıyo ya böyle.

C03; **Ha** o derin dondurucu.

G01; Şey olabilir. Böyle pikniğe giderken kullanılan derin dondurucular var. Derin dondurucu bile denmez ona.

Onarım yapan **ha** sözce başında görülmektedir. **Ha** hem konuşucunun kendi sözcesini hem de diğer konuşucuların sözcelerini onarmak için kullanılabilmektedir. Kesit 30a'da A07'nin konuyla ilgili verdiği bilgileri kendi bilgileriyle karşılaştıran N02, kendi bilgisini onarma gereksinimi duymaktadır. A07'nin "koca bir tabak kızartma" olarak nitelendirdiği bilgiyi onaylayan N02, kendi bilgisi düzeltmektedir: "N02; **Ha** başka bi şey kalmış demek ki benim aklımda". Kesit 30b'de ise C03, G01'in sunduğu bilgiyi yanlışlayarak düzeltmektedir. Buna göre, söz sırası alan C03, G01'in "buzluk" olarak adlandırdığı nesneyi farklı bir biçimde adlandırarak düzeltmektedir: "C03; **Ha** o derin dondurucu". Daha sonra G01'in tekrar söz sırası aldığı sözcede bu bilgiyi onayladığı da görülmektedir: "G01; Şey olabilir. Böyle pikniğe giderken kullanılan derin dondurucular var".

Kesit 31:

a. S05; Ben baya para verdim ama metal aldım. Yani hiç güzel-

N02; Bi de soğuk olmuyo **aman** sıcak olmuyo.

S05; Şey yapıyo yani.

b. S02; Sadece şemsiyen mutlaka olucak.

G01; O zaman yazın gitmeli Adana'ya gittin mi **aman** şey kışın, pardon kışın.

S02; Kasım güzeldi mesela. Aralık güzeldi. Ondan sonra mütemadiyen yağmur başladı.

c. G01; A: kalitesi düştü oranın.

N02; Öğrenci pek gelmiyo.

G01; O senin **e:** bizim dediğimiz tarafların daha kalitesi yükseldi.

d. E10; Çok nemli. Bi de alerjen çok fazla orda. Çok fazla aler- **e: şey** astım olan var orda.

Konuşucunun kendi söylemini düzeltme amacıyla kullandığı **aman** biriminin sözce ortası konumda ve düzeltilen bilgiden hemen önce kullanıldığı görülmektedir. Konuşucu sunduğu bilgiyi reflekse dayalı olarak **aman** yardımıyla düzeltip dinleyiciye aktarmaktadır. Burada dikkat çeken nokta ise, konuşucunun verdiği yanlış bilgiyle düzelttiği doğru bilginin, birbirine zıt olan ya da birbirinin tersi sözcüklerden ibaret olmasıdır. Kesit 31a'da N02'nin kullandığı "soğuk" sözcüğünün hemen düzeltilerek "**aman** sıcak" biçimine dönüştürüldüğü görülmektedir. Benzer biçimde, Kesit 31b'de G01 verdiği bilgiyi reflekse dayalı olarak anlık değiştirme gereksinimi duymaktadır. Burada ayrıca **aman** ve **şey** onarım ve düzeltme amacıyla yan yana konumlanmaktadır: "G01; O zaman **yazın... aman şey kışın**, pardon **kışın**".

Uzun seslemli **e:** birimi de konuşma sırasında konuşucu tarafından kendi bilgisini düzeltme amacıyla sözce ortasında ve düzeltilen bilgiden hemen önce kullanılmaktadır. Kesit 31c'de ise sözceleme sırasında yapılan sözcük seçimindeki hata fark edilip düzeltilmektedir: "G01; O senin **e:** bizim dediğimiz tarafların...". Son olarak Kesit 31d'de fark edilip düzeltilen sözcük seçimi hatası **e: şey** yapısıyla beraber kullanılmaktadır: "E10; Çok fazla aler- **e: şey** astım..."

Kesit 32:

a. S05; Bilin bakalım ne balığı yedik geçen gün.

Z07; Tekir?

S05; Ne tekiri ya:.

Z07; Çipura?

S05; Hayır.

N02; Ama evde değil tabii söylediği. **Yani** anlattığı şey evde değil.

Z07; Nerde?

S05; Kılıç balığı yedik. Şurda restoranda.

b. G01; Bi de şey oluyo. Hani farklı sezon ama aynı ayakkabı.

C03; O üretim farkı oluyo. Geçen yıl üretildiği için. **Yani** geçen yıldan kalanlar **işte**.

Yani ve **işte**, onarım işlevinde kullanılan SB'ler arasında yer almaktadır. Kesit 32a'da üç konuşucu arasında geçen kesitte konu açılımı S05 tarafından yapılmaktadır: "Bilin bakalım ne balığı yedik geçen gün". Bununla birlikte, S05'in dile getirdiği konunun N02 tarafından daha önceden bilindiği anlaşılmaktadır: "Ama evde değil tabii söylediği". Ardından, Z07'nin konuyla ilgili bilgi eksikliğinin giderilmesi ve sözcelemenin onarılması amacıyla, sözce başındaki **yani**'yle birlikte N02'nin söz sırasını koruduğu görülmektedir: "**Yani** anlattığı şey evde değil". Devamında ise, konuşma içeriğindeki bilgi S05 tarafından tamamen giderilmektedir: "Kılıç balığı yedik. Şurda restoranda". Kesit 32b'de ise **yani** ve **şey**'in birlikte onarım işlevinde kullanıldığı görülmektedir. C03 söz ettiği "üretim farkı" konusunu konuşmasının devamında **yani** ve **işte**'yle birlikte onarıp açıklığa kavuşturmaktadır: "**Yani** geçen yıldan kalanlar **işte**". Bu örnekte dikkat çeken bir diğer nokta ise **yani**'nin sözce başında, **işte**'nin ise sözce sonunda konumlanmasıdır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde, yapılan çalışma bütünüyle değerlendirilip özetlenecek ve gelecek çalışmalar için öneriler sunulacaktır.

Çalışmada SB'lerin Türkçe sözlü söylemdeki kullanım sıklığının saptanması ve SB'lerin işlevlerinin betimlenmesi hedeflenmiştir. Bu çalışma betimleyici bir yaklaşımla hazırlanmış olup çalışmada hem nicel veriler hem de nitel veriler kullanılmıştır. Çalışmada güncel günlük konuşma verileri üzerinden SB'lere dair güncel betimlemeler detaylı bir biçimde yer almaktadır. Bu bakımdan çalışma amacına ulaşmıştır.

Öncelikle alanyazın taraması yapılmış olup söylem çözümlemesi ve KKÇ'ye dair alanyazındaki yaklaşımlar ele alınmıştır. Çalışmanın kuramsal temeli söylem ve söylem çözümlemesine dayanmaktadır. Bundan sonra ise SB'lerin nasıl tanımlandığı, SB'lerin alanyazındaki farklı adlandırılmaları ve SB'lerin genel özellikleri ve işlevlerine dair alanyazındaki yaklaşımlar sunulmuştur. Alanyazın taramasının ardından ise çalışmada kullanılan yöntem ve veritabanı tanıtılıp anlatılmıştır.

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak görüşme tekniğinden yararlanılmış ve katılımcılardan ses kayıtları alınmıştır. Alınan kayıtlar günlük konuşma içeriğine sahip niteliktedir. Çalışmanın veri tabanını oluşturmak için, öncelikle toplanan kayıtlar çeviriyazılara dönüştürülerek deşifre işleminden geçirilmiştir. Ardından hazırlanan çeviriyazılar AntConc yazılımının yardımıyla çözümlenmiş ve SB'lerin kullanım sıklığına dair veriler elde edilmiştir. Öncelikle her bir çeviriyazıya ait sözcük birimi sayısı ve içerisindeki her bir SB'nin sayısal değerleri (bknz.) Tablo 4 üzerinde sunulmuştur. İkinci olarak çalışmada kullanılan tüm çeviriyazılar birleştirilerek çalışmadaki toplam sözcük birimi sayısı ve her bir SB'nin bütün çalışmada bulunma sıklığı saptanmış ve (bknz.) Tablo 5 üzerinde gösterilmiştir. Son olarak, çeviriyazılardaki SB'lerin konum özellikleri incelenmiş ve sözce başı, sözce ortası ve sözce sonu olmak üzere üç konumda bulunma sıklıkları (bknz.) Tablo 7'ye aktarılmıştır. Çalışmada ayrıca yan yana geldiği görülen bazı SB'lerin kullanım sıklıkları (bknz.) Tablo 6'da gösterilmiştir. Saptanan tüm nicel veriler bulgular bölümünde değerlendirilmiş ve içerik çözümlemesi tam olarak yapılmıştır.

Sıklık çalışmasının ardından SB'lerin günlük konuşma söylemindeki

işlevlerine yönelik çalışma yer almaktadır. Bu çalışma için öncelikle **AntConc** yazılımın yardımıyla yararlanılacak kesitler belirlenmiştir. Bu kesitlerin değerlendirmesi ve çözümlenmesi de bulgular bölümünde yapılmıştır. Bu bölümde özellikle bulunan tüm veriler detaylı bir biçimde kesitler üzerinden betimlenmiştir. SB'ler kişilerarası işlev ve metinsel işlev olmak üzere iki bölümde incelenmiştir.

Çalışmada saptanan verilere göre çıkan sonuç ve değerlendirmelerin özeti şunlardır:

1- Sıklık çalışmasındaki bulgulara göre, çalışmada 29 SB belirlenmiştir. Çeviriyazılardaki toplam sözcük birimi sayısı 16,542'dir. Bu sözcüklerin içerisindeki toplam SB sayısı ise 1470'dir. Saptanan SB'lerin tüm sözcük birimleri içerisindeki kullanım sıklığı %8,88 oranındadır. Yapılan çalışma günlük konuşma odaklı olduğu için, bu oran Türkçe günlük konuşmada SB kullanım sıklığıyla ilgili bilgilendirici niteliktedir. Ayrıca %8,88 oranındaki kullanım oranı yapılan çalışmanın önemi de vurgulamaktadır. SB'ler günlük konuşmada önemli bir kullanım oranına sahiptir.

2- Sözce başı konumundaki SB'lerin oranı %49,54, sözce ortasında kullanılan SB'lerin oranı %30,20, sözce sonunda kullanılan SB'leri oranı ise %20,24'tür. SB'lerin konumlanma özelliklerinin, işlevleri üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu saptanmamıştır. SB'lerin aynı işlevsel özellikle sözce içerisinde farklı konumlarda bulunduğu gözlemlenmiştir. Farklı işlevlerde aynı SB'nin farklı konumlandığı bulgulanmış olmakla beraber bu durum tüm SB'ler için geçerli değildir. Dolayısıyla konumsal özelliklerinin SB'lerin işlevleri üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu söylenememektedir.

3- Kullanım sıklığı en çoktan en aza doğru SB'ler sırasıyla **ya, yani, şey, ya:, işte, mesela, hani, falan, hı:, şimdi, bak, tamam, aynen, tabii, ha, bi de, yok, e, a:, e:, hıhı, ondan sonra, filan, sonra, peki, hatta, aman, yo:** ve **ki**'dir.

4- Çalışmada aynı SB'lerin farklı işlevlerde kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, **yani** birimi kişilerarası işlevde kaçınma ve doğrulama görevlerinde bulunurken, metinsel boyutta konuda değişim, konu kapatma ve onarım

yapmaktadır. **Ya** birimi, kişilerarası işlevde yanıtsama görevinde bulunurken, metinsel işlevlerde konu açma ve söz sırası koruma görevlerine sahiptir. Tablo 8'de SB'lerin çalışmada bulunan işlevleri ilgili bilgiler yer almaktadır. Tablodaki bilgiler, SB'lerin çok işlevli olarak konuşmada yer aldığını kanıtlar niteliktedir. SB'ler sözlü söylemin içerisinde yüksek kullanım oranıyla önemli görevlerde yer alarak konuşucular arasındaki konuşmayı yönlendirebilmektedir.

Tablo 8: Kişilerarası ve Metinsel İşlev Dağılımları

Toplam SB Sayısına Oranı	**SB**	**Kişilerarası İşlevler**	**Metinsel İşlevler**
%13,333	**ya**	-Yanıtsama	-Konu Açma -Söz Sırasını Koruma
%10,612	**yani**	-Kaçınma -Doğrulama	-Konuda Değişim -Konu Kapatma -Onarım
%8,367	**şey**	-Kaçınma	-Söz Sırasını Koruma
%6,326	**ya:**	-Yanıtsama	-Konu Açma
%5,850	**işte**		-Konuda Değişim -Söz Sırasını Koruma
%5,442	**mesela**		-Konuda Değişim
%5,474	**hani**		-Konuda Değişim -Eski Bilgi Gönderimi
%5,034	**falan**		-Konuda Değişim
%3,265	**hı:**	-Yanıtsama	
%3,265	**şimdi**		-Konuda Değişim -Söz Sırasını Koruma
%3,197	**bak**		-Konu Açma
%3,197	**tamam**	-Onaylama	-Konu Kapatma
%3,129	**aynen**	-Onaylama	-Konu Kapatma
%3,129	**tabii**	-Onaylama	
%2,585	**ha**	-Yanıtsama -Doğrulama	-Onarım -Söz Sırası Verme
%2,448	**bi de**		-Yeni Bilgi Gönderimi
%2,312	**yok**	-Geri Çevirme	
%2,244	**e**	-Yanıtsama	
%2,176	**a:**	-Yanıtsama	
%2,040	**e:**	-Yanıtsama	-Konu Açma

			-Onarım -Söz Sırasını Koruma
%1,360	**hıhı**	-Yanıtsama -Onaylama	
%1,360	**ondan sonra**		-Dizi Bağımlılığı
%1,088	**filan**		-Konuda Değişim
%0,816	**sonra**		-Dizi Bağımlılığı
%0,680	**peki**		-Söz Sırası Verme
%0,612	**hatta**		-Eski Bilgi Gönderimi
%0,340	**aman**		-Onarım
%0,204	**yo:**	-Onaylamama	
%0,204	**ki**		-Arasöz

5- Yanıtsama yanıtları olarak sözlü söylemde birçok farklı sessel birime rastlanmıştır. Bunlar **ya, ya:, e, e:, a:, ha, hı:** ve **ha:**'dır. Yanıtsama birimleri, dinleyicinin konuşucuyu dinlediğini ve anladığını gösterme amaçlı kullanılan; dinleyici tutumunu belirten ses yüklü birimlerdir. Buna göre, dinleyicinin tutumunu belirten birçok farklı sesçil SB'nin Türkçe sözlü söylemde önemli bir işlevsel kullanıma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan, çalışmada **ya** ve **ya:** birimlerinin farklı seslem özellikleri görülmesine karşın işlevsel olarak birbirine eşdeğer SB'ler oldukları anlaşılmaktadır.

6- Çalışmada SB'lerin sözceleme sırasında sık sık yan yana gelme eğilimi gösterdiği saptanmıştır. Bir sözcede sözce başında, ortasında ve sonunda zaman zaman SB'lerin tekrarlandığı ya da farklı sözcelerin yan yana geldiği saptanmıştır. İşlevsel açıdan ise bu SB birimleri benzer ya da farklı özellikler barındırabilmektedir.

Örnek 13:

a. N02; **Hani** yalnız yaşadığı için **hani.**

b. H01; **Ya** bu tişörtler azalarak bitsin **ya.**

c. N02; **Şimdi hatta** o zaman bizim **e: şey** kuyunun motoru ses yapıyo **şimdi.**

d. G01; **Yani@** değilse değildir **yani** napiyim.

e. C03; **Ya şey** ikimiz de şimdi Gaziemir'deyiz iş yeri olarak.

7- Yapılan çalışmada Türkçe sözlü söylemde sıklıkla kullanılan SB'ler, güncel verilerle güncel olarak betimlenmiştir. SB'lerin kullanım sıklığı ve işlevlerine dair güncel betimlemeler gösterilmiştir.

Çalışmanın dilbilim alanındaki yeri, Türkçe sözlü söylemi anlama açısından betimleyici niteliktedir. Bu açıdan, sunulan nicel veriler ve SB'lerle ilgili değerlendirmelerin, yapılacak olan sonraki çalışmalar için bilgilendirici özellikte olacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte, Türkçe sözlü söylemdeki birimlerin anlaşılması bakımından bu çalışmanın uygulamalı dilbilim alanında da yararlı olacağı anlaşılmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ders materyali ve ders içeriği hazırlanması aşamasında, bu çalışmanın bilgilendirici bir kaynak niteliğinde kullanılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Aijmer, K. (2002). *English Discourse Particles: Evidence from a Corpus*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Aksan, Y., Aksan, M., Koltuksuz, A., Sezer, T., Mersinli, Ü., Demirhan, U. U., Yılmazer, H., Atasoy, G., Öz, S., Yıldız, İ. ve Kurtoğlu, Ö. (2012). Construction of the Turkish National Corpus (TNC). *Proceedings of the Eight International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2012)*. İstanbul. Turkiye.

Aksan, M. ve Demirhan, U. U. (2017). Bakmak Eylemi ve Söylem İşlevleri: Eşdizimlilik Örüntülerinin Gösterdikleri. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi, MEUDAD*. 14(2): 85-107.

Andersen, G. (2001). *Pragmatic Markers of Sociolinguistic Variation: A Relevance Theoretic Approach to the Language of Adolescents*. Amsterdam: John Benjamins Publisling Company.

Austin, J. L. (1962). *How to Do Things with Words*. Cambridge: Harvard University Press.

Bazzanella, C. (1990). Phatic Connectives as Interactional Cues in Contemporary Spoken Italian. *Journal of Pragmatics*. 14: 639-47.

Biber, D. (1988). V*ariation across Speech and Writing*. Cambridge: Cambridge University Press.

Blakemore, D. (1987). *Semantic Constraints on Relevance*. Oxford: Blackwell.

Blakemore, D. (1992). *Understanding Utterances*. Oxford: Blackwell.

Blass, R. (1990). *Relevance Relations in Discourse*. Cambridge: Cambridge

University Press.

Brinton, L. J. (1996). *Pragmatic Markers in English: Grammaticalization and Discourse Functions*. Berlin: Walter de Gruyter.

Brown, G. ve Yule, G. (1983). *Discourse Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş. ve Kılıç-Çakmak, E. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Carter, R. ve McCarthy, M. (2006). *Cambridge Grammar of English: A Comprehensive Guide: Spoken and Written English Grammar and Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.

Cutting, J. (2000). *Analyzing the Language of Discourse Communities*. Oxford: Elsevier Science.

Cutting, J. (2011). Spoken Discourse. *Continuum Companion to Discourse Analysis* (ss.155-170). (Ed.) K. Hyland ve B. Paltridge. Londra ve New York: Continuum.

Erdoğan, Y. (2013). Türkçede Şey'in Etkileşim İşlevleri: Sözlü Türkçe Derleminden Bulgular. *Dil ve Edebiyat Dergisi / Journal of Linguistics and Literature*. 10(2): 33-52.

Erman, B. (1987). *Pragmatic Expressions in English: A Study of You Know, You See and I Mean in Face-to-Face Conversation*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Erman, B. (1992). Female and Male Usage of Pragmatic Expressions in Same-Sex and Mixed-Sex Interaction. *Language Variation and Change*. 4(2): 217-234.

Fraser, B. (1987). Pragmatic Formatives. *The Pragmatic Perspective* (ss.179-194).

(Ed.) J. Verschueven ve M. Bertuccelli-Papi. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Fraser, B. (1988). Types of English Discourse Markers. *Acta Linguistica Hungarica*. 38(4):19-33.

Fraser, B. (1990). An Approach to Discourse Markers in English. *Journal of Pragmatics*. 14(3): 383-395.

Fraser, B. (1993). Discourse Markers across Language. *Pragmatics and Language Learning, Monopgraph Series*. 4: 1-16.

Fraser, B. (1999). What are Discourse markers?. *Journal of Pragmatics*. 31(7): 931-932.

Fung, L. & Carter, R. (2007). Discourse Markers and Spoken English: Native and Learner Use in Pedagogic Settings. *Applied Linguistics*. 28(3): 410-439.

Furman, R., Özyürek, A. ve Allen, S. (2006). Learning to Express Causal Events across Languages: What Do Speech and Gesture Patterns Reveal?. *Proceedings of the 30th Annual Boston University Conference on Language Development* (1-2: 190-201), Düzenleyen Boston University. Massachusetts. 4-6 Kasım 2005.

Grice, H. P. (1975). Logic and Conversation. *Syntax and Semantics, Vol. 9: Pragmatics* (ss.113-127). (Ed.) P. Cole ve J. Morgan. New York: Academic Press.

Halliday, M.A.K. (1978). *Language as Social Semiotic*. Londra: Edward Arnold.

Halliday, M. A. K. (1989). *Spoken and Written Language*. Oxford: Oxford University Press.

Halliday, M. A. K. (2002). *Linguistic Studies of Text and Discourse*. Londra:

Continuum.

Halliday, M.A. K. ve Hasan, H. (1976). *Cohesion in English*. Londra: Longman.

Hansen, M. M. (1997). Alors and Donc in Spoken French: A Reanalysis. *Journal of Pragmatics*. 28: 153-187.

Hansen, M. M. (1998). The Semantic Status of Discourse Markers. *Lingua*. 104(3-4): 235-260.

Harris, Z. S. (1952). Discourse Analysis. *Language*. 28:1–30.

Hutchby, I. ve Wooffitt, R. (2008). *Conversation Analysis*. Chichester, İngiltere: Polity Press.

Hymes, D. (1962). The ethnography of speaking. *Anthropology and Human Behavior* (ss.13-53). (Ed.) T. Gladwin ve W. C. Sturtevant. Washington, DC: Anthropological Society of Washington.

Hymes, D. H. (1972). On Communicative Competence. *Sociolinguistics: Selected Readings* (ss.269-293). (Ed.) J. B. Pride ve J. Holmes. Londra: Penguin.

Ilgın L. ve Büyükkantarcıoğlu N. (1994). Türkçede YANİ Sözcüğünün Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *VIII Dilbilim Kurultayı Bildirileri* (ss.24-38), Düzenleyen İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi. İstanbul. 26-27 Mayıs 1994.

İbe-Akcan, P. (2008). Türkçede Bir Söylem Öğesi Olarak Şimdi'nin Ezgi Görünümleri. *Dil ve Edebiyat Dergisi / Journal of Linguistics and Literature*. 5(2): 119-135.

James, A. R. (1983). Well in Reporting Clauses: Meaning and Form of a Lexical Filler. *Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik*. 8 (1): 33-40.

Jefferson, G. (2004). Glossary of Transcript Symbols with an Introduction. *Conversation Analysis: Studies from the First Generation* (ss.13-31). (Ed.) G. H. Lerner. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Knott, A. ve Dale, R. (1994). Using Linguistic Phenomena to Motivate a Set of Coherence Relations. *Discourse Processes*. 18(1): 35-62.

Kökpınar-Kaya, E. (2017). Bir Söylem Belirleyicisi Olarak Ondan Sonranın Etkileşimsel Anlatılardaki Anlatıcı ve Dinleyici Odaklı İşlevleri. *Dil ve Edebiyat Dergisi / Journal of Linguistics and Literature*. 14: 35-60.

Levinson, S. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Maschler, Y. (1994). Metalanguaging and Discourse Markers in Bilingual Conversation. *Language in Society*. 23(3): 325–66.

McCarthy, M. (1996). *Discourse Analysis for Language Teachers* (6. Baskı). Cambrige: Cambridge University Press.

McCarthy, M. (1999). What Constitutes a Basic Vocabulary for Spoken Communication?. *Studies in English Language and Literature*. 1: 233–49.

Oktar, L. ve Cem-Değer, A. (2004). *Turkish 'İşte' as Trace and Signal of Discourse*. Kıbrıs: Eastern Mediterranean University Press.

Östman, J.O. (1982). The Symbiotic Relationship between Pragmatic Particles and Impromptu Speech. *Impromtu Speech: A Symposium: 78* (ss.147-77). (Ed.) N. E. Enkuist. Abo, Finlandiya: Abo Akademi Foundation.

Östman, J. O. (1995). Pragmatic Particles Twenty Years After. *Organization in Discourse: Proceedings from the Turku Conference* (ss.95-108). (Ed.) B. Warvik, S. K. Tanskanen ve R. Hiltunen. Turku, Finlandiya: University of Turku.

Özbek, N. (2000). Yani, İşte, Şey, Ya: Interactional Markers of Turkish. *Studies on Turkish and Turkic languages* (ss.393-401). (Ed.) A. Göksel ve C. Kerslake. Oxford: Harrassowitz.

Paltridge, B. (2011). Discourse Analysis. Londra: Continuum.

Polanyi, L. ve Scha, R. (2009). The Syntax of Discourse. *Text - Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse.* 3(3): 261-270.

Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G. ve Svartvik, J. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. Londra: Longman.

Redeker, G. (1990). Identical and Pragmatic Markers of Discourse Structure. *Journal of Pragmatics*. 14(3): 367-381.

Redeker, G. (1991). Linguistic Markers of Discourse Structure. *Linguistics*. 29(6): 1139-72.

Ruhi, Ş. (2009). The Pragmatics of Yani as a Parenthetical Marker in Turkish: Evidence from METU Turkish Corpus. *Working Papers in Corpus-Based Linguistics and Language Education.* 3: 285-298.

Ruhi, Ş. (2011). 'LOOK' as an Expression of Procedural Meaning in Directives in Turkish: Evidence) from the Spoken Turkish Corpus. *Sixth International Conference on Politeness: Corpus Approaches* (s.85), Düzenleyen Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Ankara. 11-13 Temmuz 2011.

Ruhi, Ş. (2013). Interactional Markers in Turkish: A Corpus-Based Perspective. *Dil ve Edebiyat Dergisi / Journal of Linguistics and Literature*. 10(2): 1-7.

Schegloff, E. A. ve Sacks, H. (1973). Opening Up Closings. *Semiotica*. 8: 289-327.

Schiffrin, D. (1987). *Discourse Markers*. Cambridge: Cambridge University Press.

Schourup, L. C. (1999). Discourse Markers. *Lingua*. 107: 227-265.

Searle, J. R. (1969). *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Londra: Cambridge University Press.

Seedhouse, P. (2005). Conversation Analysis and Language Learning. *Language Teaching*. 38(4): 165-187.

Seedhouse, P. ve Walsh, S. (2010). Learning a Second Language through Classroom Interaction. *Conceptualising Learning in Applied Linguistics* (pp. 127-146). (Ed.) P. Seedhouse, S. Walsh ve C. Jenks. Basingstoke, İngiltere: Palgrave Macmillan.

Sert, O., Balaman, U., Can-Daşkın, N., Büyükgüzel, S. Ve Ergül, H. (2015). Konuşma Çözümlemesi Yöntemi. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi, MEUDED*. 12(2): 1-43.

Sidnell, J. (2010). *Conversation Analysis: An Introduction*. Malden, Massachusetts: Wiley-Blackwell.

Sinclair, J. McH. ve Coulthard, R. M. (1975). *Towards an Analysis of Discourse: The English Used by Teachers and Pupils*. Oxford: Oxford University Press.

Siniajeva, I. (2005). *Discourse Markers: Their Functions and Distribution across Registers*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Litvanya, Vilnius: Vilnius Pedagogical University.

Sperber, D. ve Wilson, D. (1986). *Relevance: Comminucation and Cognition*. Oxford. Blackwell.

Stubbs, M. (1983). *Discourse analysis: The Socio-Linguistics Analysis of Natural*

Language. Oxford: Blackwell.

Thornbury, S. ve Slade, D. (2006). *Conversation: from Description to Pedagogy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Traugott, E. C. (1999). The Rhetoric of Counter-Expectation in Semantic Change: A Study in Subjectifation. *Historical Semantics and Cognition* (ss.177-196). (Ed.) P. Koch ve A. Blank. Berlin ve New York: Mouton de Gruyter.

Trujillo-Sáez, F. (2003). Culture in Writing: Discourse Markers in English and Spanish Student Writing. *Tadea seu Liber de Amicitia* (ss.345-364). (Ed.) Departamento de Didáctica de la Lengua y la Literatura. Granada, İspanya: Imprenta Generalife.

Uçar, A. (2005). Söylem Belirleyicisi Olarak İşte'nin Ezgi Örüntüleri. *Dil ve Edebiyat Dergisi / Journal of Linguistics and Literature*. 2(1): 35-50.

van Dijk, T., A. (1972). *Some Aspects of Text Grammars*. Den Haag, Hollanda: Mouton.

van Dijk, T. A. (1979). Relevance Assignment in Discourse Comprehension. *Discourse Processes*. 2: 113-126.

Watts, R. J. (1989). Taking the Pitcher to the 'Well': Native Speakers' Perception of Their Use of Discourse Markers in Conversation. *Journal of Pragmatics*. 13: 203-237.

Yılmaz, E. (2004). *A Pragmatic Analysis of Turkish Discourse Particles: Yani, İşte and Şey*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: ODTÜ.

Zeyrek, D. ve Kurfalı, M. (2017). TDB 1.1: Extensions on Turkish discourse bank. In *Proceedings of the 11th Linguistic Annotation Workshop*. 76-81.

Zwicky, A. (1985). Clitics and Particles. *Language*: 61(2): 283-305.

EKLER

EK 1: ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ

Duraksama

Duraksama, kısa	..
Duraksama, uzun	...
Duraksamadan konuşma	=

Tutukluk

Kesik sözcük	söz-

Sesler

Gülüşme duraksaması	@
Sözcük içinde gülüşme	sözc@ük
Ses uzatma	sözcük::

Sınır / Kapatma

Durma	.
Devam Etme	,
Soru (Son)	?
Soru (Devam Eden)	?,

Üstyazım

Anlaşılmayan	###
Belirsiz	#sözcük
Yorum	((SÖZCÜKLER))

EK 2: ÖRNEK ÇEVİRİYAZI

N02; E: doğum günün kutlu olsun abla.

Z07; Teşekkür ederim.

N02; Nice yıllara.

..

Z07; Bunu da size aldım.

A07; Abla niye zahmet ettin ya:.

Z07; Hasta ziyareti ya. Size hoş geldiniz dedim mi.

N02; Dedin dedin. Artık kalkmıyım ben.

A07; Abla otur.

Z07; Ay tekrar geçmiş olsun.

A07; Doğum günün kutlu olsun.

Z07; Ay sağ ol. Teşekkür ederiz.

..

Z07; Ne doğum günüymüş. Arayan arayan. İşte biri daha arıyo konuşurken. Hayda bi bakıyon bi daha arıyo.

N02; Biz yanlış bi gün seçmişiz.

@@@

Z07; Hay alla.

N02; Aslında yarın gelcektik. Hani sinema olayı da çıkınca. İki film seyretçekmiş.

Z07; Hı:.

N02; Hadi dedim yarın şey yapsın. İki defa gidip gelmesin.

..

N02; Neyse ablamın da doğum günü. Daha iyi.

A07; Hı: daha güzel oldu bugün boşver. E: doğum günü partisi@

...

Z07; **E:** nasılsınız?

N02; İyiyiz. Biz iki vasıta yapıcaktık ya aktarma-

Z07; Ama siz de kaçta çıktınız evden.

N02; Napıcağımızı bilemedik. En sonunda indik otobüsten. Gene otobüse bincektik. Vazgeçtik.

Z07; Ama baya varmış ki.

N02; Ya var şöyle. Biraz dik bi yer var. Orası kötü.

..

N02; Ama bizim şey oraya gitmemiz çok zaman alcaktı. Berbat o yol.

Z07; Evet iki aydır en az o yoldan geçmiyoruz heralde. Ben çok kötü oldum.

A07; Hangi yol?

N02; Cadde. Her tarafları kapattılar. Cumartesi. Trafik kötü olur. Bi de çamur her taraf. Yavaş gidiyo. Ablam gelir bizi bekler. Anlaşamazdık yani.

...

N02; Aldın mı şeyi patoloji sonucunu?

A07; Bi ay içinde çıkıcak dedi.

N02; Ha daha çıkmadı mı?

A07; Mesajla size haber vercekler dedi.

N02; Hı: evet.

A07; O zaman gelirsiniz dedi yani.

Z07; E: babamı da yeşilleri giydirdiler. Ameliyathaneye girdi. İltihabı kurumamış. Geri çıktı@@ Çok gülmüştüm.

N02; Ha:yır.

Z07; Oydu o. Safra kesesi ameliyatıydı işte.

N02; İltihabı kurumamış değil.

Z07; Hayır ya bronşit ya.

N02; Hayır ciğerleri dayanmamış. Şişiriyolar ya onu.

Z07; İşte o yüzden.

N02; Babamın ciğerleri dayanmamış.

Z07; O iltihap varmış. Bronşlarda iltihap varmış.

A07; Öyle bi şeyler oldu.

..

Z07; Yok Eşrefpaşa hastanesinde oldu.

N02; Eşrefpaşa'da oldu da öncesinde Urla'da. Hani vazgeçilen Urla'da.

A07; Vazgeçilen Urla'da. Ha bi yattı bi hafta.

N02; Ben çok iyi biliyom biz çünkü geldik U'yla oraya. Vazgegeçildi.

A07; Safra kesesini Eşrefpaşa'da oldu öyle mi.

N02; Dört gün kaldı **hatta**.

Z07; Ben de dükkana gitmiştim o zaman.

A07; Dört gün hastanede mi yattı babam?

N02; Evet. Neden. Açık ameliyat oldu. Ondan. Yoksa kapalıda tutmuyolar.

A07; Ben kaldım ha dört gün. Alla alla.

N02; Ben öyle hatırlıyom.

A07; A: bi dakka. Sen bizim dükkana gittin.

Z07; İşte onu diyom ya. Ben de dükkana gittim. Dükkanı açmıştım.

A07; Şimdi oldu.

Z07; Açamadım@ Kepengi kaldıramıyom. Birileri geldi yardım etti@@

A07; Ablam da- teyzen o süre zarfında dükkanı açtı.

G01; Hı:.

A07; Şimdi hatırladım.

...

A07; Abla kaç yılındaydı o hatırlıyon mu?.

Z07; Valla 2000 miydi acaba. 99 muydu. İşte 99 bence.

A07; Sen tamam bi dükkan açman vardı senin. Üç dört gün kaldın.

Z07; Ay uğraşıyom. Yağmur başladı-

A07; E kapatırken nasıl olduydu abla. Kepenkler.

Z07; Gene birileri yardım etti@

N02; E o arada müşteri falan geldi mi acaba.

Z07; Geldi. Bi tane bi şey satmışım. Ben satmadığımı zannediyodum. Sonra A07'yi aramışlar.

A07; Öyle mi::.

Z07; Biz gelip baktık diye. E abla satmışın ya işte dedin sen. Bi şey satamadım falan demiştim.

A07; Yaz mıydı kış mıydı abla?.

Z07; Sonbahardı belki de.

A07; Bahar mıydı.

Z07; Ya sonbahardı ya ilkbahardı. Yağmur yağıyodu. Üşümüştük hatta.

G01; Ya: şimdi olsa dükkana giderdim ben öyle.

Z07; Sonra orda bi köfteci vardı.

G01; Giderdim yani. Bak özendim şimdi.

Z07; Öğlen söylersin dedi. Ben şimdi öğlen oldu acıktım@ İşte markasını verirsin mi dedin. Şimdi düşünüyom. Ay ne kadar yesek acaba. Çok masraf olur mu. Babam kızar mı acaba@@ E en sonunda söyledim. Ne yicem orda. Bilmiyom ki nerde ne var.

A07; Karşıdaki köfteciydi heralde. Onu söylüyosun sen.

Z07; İşte bi köfteci varmış.

A07; A07; Abla şimdi benim şöyle oldu. İlk geçen sene heralde. Bi pazar günü spora gidiyom. Yani gittim geldim spordan. Bi kahvaltı ettik. Kahvaltıdan yarım saat bi saat sonra bi ağrı bi sancı. Şimdi düşünüyom neden oluyo. Kahvaltıdan yeni kalktık. Kuvvetli kahvaltı ettim. Bi de sıcak sıcak yedim. Onları düşünüyom. Bi de diyom e spordan geldim. Sporu da kuvvetli yapmıştım. Böyle mekik şınav.

N02; Taşı oynatmışın yerinden sen. Ben yerleri tırmalıyodum.

A07; Bakıyom yatıyom. Amuda kalkıyom afedersin. Soda içtim. Dolanıyom. Terler akıyo. Dedim gidelim. Nerde var şurda Dokuz Eylül var. Hani bi şey olucak bana.

G01; Apandisit de olabilir yani.

A07; Ben yemeğe yoruyom. Dedik beklemeyelim gidelim. Bi şey olcaksa orda olsun. Atladık arabaya gittik. Ağrım var şeyim var. Serum bağladılar bana. Serumdan yarım saat sonra geçti benim. A: dedim iyi geldi. Neyse kalktık geldik. Aradan üç ay geçti. Gene bi akşam. Gene bi yemekten sonra.

N02; Balık da yediysen. Kızartma- o bana çok dokunuyodu. O gece çok kötü olmuştum.

A07; Yani balık değildi heralde. Gene bi ağrı. Dolan dolan dolan. Bi saat sonra tam hastaneye gidicektik. Kendiliğinden geçti gene. Hafifledi.

G01; Taş yerine oturuyo.

A07; Gene bilmiyoz neden olduğunu. Üçüncüsünde- Abla dinle bak.

Z07; Dinliyom.

A07; Üçüncüsünde akşam yattım. Gece üç gibi uyandım ben. Ağrıyla uyandım.

N02; E zaten gece üçte uyandırır o.

A07; Hı:.

N02; Tam beni de üçte uyandırıyodu@

A07; Üç gibi. Bak tam üçte kalktım. Gene ağrı. Kalktım.

N02; Sırtına vurmadı mı ağrı?.

A07; Sırtıma vurmadı abla. Hep burda. Dolanıyom dolanıyom. Dur dedim dolanayım belki geçer. Soda içtim yok. Süt içtim yok. Bi saat gene oturuyom kalkıyom. Gece dört oldu. Bunlar uyuyo. Şimdi anlatmışımdır belki bunu size. Tabii haber vermedim. Hemen bi gidiyim. Bi serum takarlar=Pijamalarlan eşofmanlarlan atladım arabaya= Gene dokuz eylül şeye@ Dedim ya ağrım var dediler=geç tamam. Bekliyoz doktor. Bekle allah bekle= bekle allah bekle=Kıvranıyom ben.

N02; Çok fena. O ağrı öyle fena ki.

A07; Ya kardeşim dedim doktor nerde. Gelcek. Travmalı bi hasta varmış.

N02; Doktor gelse napıcak zaten.

A07; Geldi baktı etti. Neyse orda mı burda mı şurda mı.

Z07; E senin hiç aklına gelmiyo muydu **ya**. Babam oldu.

A07; Hiç aklıma gelmiyo. Abla karın ağrısı diye-

N02; E tamam safra kesesi öyle ama ağır yiyince oluyo.

A07; Safra kesemde taş olduğu hiç aklıma gelmiyo.

G01; Arada benim de ağrıyo gibi oluyodu. İlerde olmasın. Şimdi anlatınca ağrıyo gibi oldu şimdi@

A07; Velhasılı iki tane serum verdiler orda. Zar zor geçti. Ultrason çektiler.

N02; Ultrasonda çıkıyo zaten. Halbuki doktorların ilk yaptırcağı şey.

A07; E abla bilsek çekiçez.

N02; Bana mide röntgeni çektirdiler. Bu dokuz eylüle geldik.

Z07; Alla alla.

N02; Ay o mide röntgeni ne kötü bi şeymiş. Bilsem hayatta çektirmezdim. O kadar kötü.

Z07; Hadi gelmiş geçmiş olsun.

N02; Benim önce mideye baktılar. Mide röntgeni çektirdi. Mide röntgeni çok kötü bi şey. Ultrason kolay. Şimdi aç geliyosun mide röntgeni çekilceği zaman. U dedim valla dedim çekilsin şurda güzel bi yerde kahvaltı yapalım dedim ben. On ikiye kadar aç bekledik mi. Elimize de şöyle bi şişe verdiler bi de ilaç verdiler. Nolcağını bilmiyorum ben.

Z07; Onu içiceksin.

N02; Giren de yarım saatte çıkmıyo. On ikide aldılar beni içeriye. Dedi ki o ilacı dedi. Şöyle bir bardak. Kola bardağı gibi bir bardak. Suyu boşalt dedi. O ilacı da boşalt dedi.

A07; İç.

N02; Evet. Noluyo biliyon mu. Hani antibiyotik içersin ya. Sıvı.

Z07; İğrenç iğrenç.

N02; Ve bir kere de içiyosun. Böyle uzun sedye gibi bi şey. Tahterevalli gibi bi şey. Oraya yatırdılar beni. Ondan sonra o yaptırtıkları şeyi de verdiler. Bi içirttiler bana. Delircem ben. Onu içtim ama ben artık heralde ölcem heralde zannediyom onu içtiğim anda. O yattığın şey de başladı mı tahterevalli gibi. Habire döndürüyo döndürüyo.

A07; Neymiş o öyle.

N02; Ay o balerin gibi hani böyle. Yarım saat.

A07; Ciddi mi söylüyon.

N02; Kuscam kusamıyom. Kuscam kusamıyom. Ay delirecem. Ay allam dedim.

Z07; Ne kadar kötü bi şey.

A07; Abla mide röntgeni öyle mi çekiliyo?.

N02; Aynen böyle çekildi. O içtiğin şey zaten beni mahvetti. Antibiyotik içerdiniz ya hani çocukken. Böyle bi değişik tadı vardır. Bi kaşık içersin rahatsız eder insanı. Bi kerede iç dediler bi de. Bi kerede içtim mi ben. Kuscam. Aç zaten mide de boş. Bi de döndürüyolar seni. Bi de elin kolun da bağlı. Dedim ya çatlıcam ben şu anda. Bi şey olcak bana yani. Çok kötü bi şey. Bitti::. U dedim benim bi şey yicek halim yok.

G01; E kusmadın mı sonra?.

N02; Kusmadım. Çok kusucak gibi oluyosun kusamıyosun. Öyle bi durum. Sonra sonucunu aldım götürdüm. A: yok bi şey dedi.

A07; O kadar@@

@@

N02; Bi de dedi ultrason çektirelim. E baştan söylesene. Ultrasonda çıktı taş olduğu. Ha şey dedi doktor bana. Bunun dedi tek çaresi ameliyattır dedi. Eyi ben o zaman önemsemedim.

...

Z07; Ta:: liseden arkadaşım. Sen hatırlıyon mu bi B vardı.

A07; B'yi hatırlamaz mıyım ya:.

Z07; O buldu beni.

A07; A:

Z07; Bak kaç seneler geçti aradan. O zamanlar duymuştum bi doktorla evlendiğini.

A07; E:

Z07; Almanya'ya gitmişler. 11 sene kalmış. Neyse 11 sene sonra gelmişler. Şeye yerleşmişler Karşıyaka'ya.

A07; E:

...

A07; Şimdi bak şimdi anlatayım bi@

N02; Anlat (A07) @

G01; Noldu ya:.

N02; Eskileri.

A07; Dinle bak (G01).

N02; Bi şey olmadı canım. Komik yalnız.

Z07; Benim liseden arkadaşım. Lise 1'den itibaren.

N02; Annesini de tanıyoruz az çok.

Z07; Yani Değirmendağı'nda oturuyolardı ya.

A07; Şimdi B diyo ki teyzene. E: diyo bizim yazlığımız var diyo.

Z07; Seferihisar'da.

A07; A: diyo ne güzel. E diyo siz de gelin diyo. B teyzeni davet ediyo.

Z07; Siz de gelin diyo ama bana diyo. N02 ben annem A07 mesela. Biz yine yengemleri topladık@@

A07; Şimdi bak biz siz de derken biz bi toplanmışız.

@@@

N02; Ama kızartma falan götürdük@@

G01; Ne ayıp ya:.

A07; Bak şimdi daha komiği var. Biz annem hani ablam var çoluk çocuk. İki öbür aile yengemler.

N02; Yengemler falan.

A07; Biz toplandık hatırlıyom. Seferihisar dolmuşu hemen hemen dolmuştu@@

Z07; Hayır gittik bi de yazlık diye gidiyoz. Çarda:k@@

A07; Bak şimdi dur neyse bulundu neresi olduğu.

Z07; Tütün tarlasında çardak gibi bi yer@

A07; Dinle anlatayım-

N02; E anlat hadi@

A07; Ben biraz hayal meyal kaldı aklımda. Dolmuşa binmişiz. Dolmuş gidiyo. Bi yerde durdu dolmuş. Bak o sahneyi hiç unutmam. Bi tane cüce.

N02; Ha:.

Z07; E:

A07; Dolmuşa biniyo. Yengem de cam kenarında. A: dedi yazık@ yazı::k dedi= Seferihisar'a gidiyo dedi@

@@@

A07; O sahne. Ben de çocuğum yani. 7 yaşındayım. Neyse gittiik. Artık yazlık arıyoz heralde. Yazlığı bulduk. Yazlık bi tane şöyle hafif dağ tepesi gibi bi yer. Bi tane çardak.

N02; Bi tane de çardak.

A07; Bildiğin çardak yani. Kapısı yok.

N02; Ev mev diil ya:.

A07; Kimse de yok ama bak.

Z07; A: o anda kimse yoktu. Biz gittik oturduk.

@@@

Z07; Sonra geldiler.

..

A07; Kimse yok. Ortaya bi tane yemek hazırlamışlar.

N02; Hadi ya:.

Z07; E:.

A07; Ya: dinleyin diyom size. Kapa@- kapağını kaldırdık.

Z07; E:.

A07; Koca bi tabak kızartma hazırlamışlar.

N02; **Ha** başka bi şey kalmış demek ki benim aklımda.

A07; Gene de kaçta gelceğimizi falan biliyolarmış. Artık denize mi gittiler ne. Biz bulmuşuz yani. Onlar gitmiş@

Z07; Hiç hatırlamıyom işin o kısmını.

A07; Bak şimdi ben çok iyi hatırlıyom. Bi açtık şöyle bi tabak çeşitli kızartma.

Z07; Annesi yaptı diye hatırlıyorum.

A07; Velhasılı gittik allahın sıcağında öyle.

G01; Onlar nasıl karşıladılar sizi?.

Z07; A: falan yapmışlardır. Dönüşte de aşırı sıcak. Yürüdük dolmuşa binmek için. Orayı bi yürüdük. Neyse dolmuşa bindik. Heralde üçkuyularda inmişizdir. Ben ondan sonra güneş geçmiş kafama hastalandım. Ne hastalandım hem alla:.